

VITENSKAPELIG
HØYSKOLE
Norwegian School of
Theology, Religion and Society

Hvorfor er det så få menn i kirken?

En kvalitativ studie av konfirmantfedres erfaringer i en menighet i Den norske kirke sett i lys av maskulinitetsteori

Ingebrikt Kvam

Veileder

Førsteamenuensis praktisk teologi Tone Stangeland Kaufman

MF vitenskapelig høyskole for teologi, religion og samfunn,
AVH5065: Masteroppgave i praktisk teologi (30 stp), høst 2018

Antall ord: 23 962

Forord

Da jeg startet dette prosjektet ante jeg ikke hvor det skulle ende. Intensjonen har vært å forsøke å komme ett skritt nærmere et svar på hvorfor det er så få menn i kirken. I løpet av høsten har jeg hatt utallige samtaler med mennesker som har vist stor interesse for temaet jeg skriver om. Det vites ikke om de bare har vært høflige og spurt om oppgaven slik man gjerne gjør når man møter mennesker som kun har ett fokus i livet, eller om dette faktisk er et tema som engasjerer. Uansett har det gitt meg følelsen av at jeg holder på med noe som er viktig, og det er jeg takknemlig for.

Etter møtet med informantene og analysen har jeg blitt mer overbevist om at Den norske kirke og andre kirkesamfunn trenger å brette opp ermene. I stedet for å forsøke å bevare sin posisjon og til stadighet minne om den kristne kulturarven må man i større grad fokusere på det misjonale aspektet ved det å være kirke. Vi må ut og vinne nye! Det må oppleves viktig å være en del av kirken, noe må stå på spill og kirken må være et sted som slipper folk til og hvor man kan få brukt sine personlige egenskaper.

Spesielt menigheten, men også Borg bispedømme har vært svært samarbeidsvillige i prosessen, jeg må si jeg er imponert over prester, stab og frivillige i menigheten for hva de får til. Takk også til informantene for ærlige og hyggelige samtaler.

En stor takk må rettes til min veileder Tone Stangeland Kaufman, som med sitt blikk for detaljer, faglige tyngde, fleksibilitet og engasjement har hjulpet meg til å finne retning og forbedre kvaliteten på prosjektet. Venner og familie skal også ha takk for å holde ut med meg i humørsvingninger og overdreven interesse for feltet. I min blindhet for min egen tekst har jeg fått god hjelp til korrektur fra familie og venner, takk! Til slutt må jeg også takke min arbeidsgiver for fleksibiliteten som var nødvendig for å få prosjektet i havn.

Sammendrag

I mange år har man sett en klar tendens til at det er betydelig færre menn enn kvinner som går på gudstjenester og er en del av menighetslivet i kirken. Denne studien er et forsøk på å forstå litt mer av årsakene til dette. Forskningsspørsmålet jeg har jobbet ut fra har vært:

Hvordan kan menns lave kirkedeltakelse forstås i lys av konfirmantfedres erfaringer med kirken og maskulinitetsteori?

Gjennom en kvalitativ studie av konfirmantfedre i en menighet i Borg bispedømme i Den norske kirke har jeg forsøkt å forstå deres erfaringer og se om det kan gi ny kunnskap til temaet. Jeg har gjort intervju med fire fedre til konfirmanter som ble konfirmert høsten 2018 om deres erfaringer og perspektiv.

Teorien som er brukt er nordisk maskulinitetsteori og teori om prestens etos. Materialet har blitt analysert og diskutert i sammenheng med teorien og nyere norsk forskning om prestens rolle og opplevelse av gudstjeneste.

Konfirmantfedrene har hatt positive erfaringer av kirken den siste tiden på grunn av presten og at det ikke har vært så kjedelig. *Engasjement* fra menighet og prest og en *følelse* av delaktighet er avgjørende for gode erfaringer. Gudstjeneste- og menighetsliv erfares positivt, men samsvarer ikke med de maskuline idealene som informantene sitter med. Kirken kan fort gi en følelse av å *miste kontroll* eller å være utenfor det mannlige fellesskapet. Mennene i denne studien mener tid og manglende tro er årsaker til å ikke gå mer på gudstjeneste og ta større del i menighetslivet.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	1
1.1	Tema	1
1.2	Begrunnelse for valg av tema	3
1.3	Forskningsoversikt	3
1.3.1	Er kvinner mer religiøse enn menn?	4
1.3.2	Støter kirken menn fra seg?	5
1.3.3	Forskning på prestens rolle i gudstjenesten	7
1.3.4	Forskning på maskulinitet og kristen tro	8
1.3.5	Oppsummering.....	9
1.4	Forskningsspørsmål.....	10
1.5	Forskningsdesign.....	10
1.6	Valg av kontekst.....	11
1.7	Disposisjon	11
2	Teori.....	12
2.1	Viktige begrep	12
2.2	Teori om maskulinitet og mannlighet.....	13
2.2.1	Fra feministteori til maskuliniteter.....	13
2.2.2	Fra hegemonisk maskulinitet til frykt for å miste kontroll	15
2.2.3	Frykt for å miste kontroll i en nordisk sammenheng	16
2.2.4	Homososialitet	18
2.3	Teori om prestens etos.....	20
2.3.1	Etos	20
2.3.2	Etos hos Marianne Gaarden	20
2.3.3	Oppsummering.....	21
2.4	Bruk av teori.....	22
3	Metode	23
3.1	Forskningsstrategi	23
3.2	Utvalg	23
3.2.1	Menigheten	23
3.2.2	Informanter	24
3.3	Intervju	25
3.3.1	Intervju som metode	25
3.3.2	Lydopptak	26
3.3.3	Min rolle som intervjuer	26
3.3.4	Spørsmål	26
3.4	Transkribering	27

3.5	Analyse	28
3.6	Forskningens kvalitet	29
3.6.1	Reliabilitet.....	29
3.6.2	Validitet.....	29
3.6.3	Generalisering.....	30
3.6.4	Overskridende gjenkjennelse	30
3.7	Etikk	31
3.8	Min rolle som forsker	31
4	Analyse	34
4.1	Innledning.....	34
4.1.1	Presentasjon av informantene	34
4.2	Erfaringene	34
4.2.1	Presten.....	35
4.2.2	Kjedsomhet	39
4.2.3	Musikken.....	40
4.2.4	Ro.....	41
4.2.5	Det sosiale.....	42
4.2.6	Støtte og trøst eller tjeneste og oppgaver	42
4.2.7	Oppsummering.....	43
4.3	Innholdet.....	43
4.3.1	En fornuftsorientert tro	44
4.3.2	Frimodighet.....	45
4.3.3	Tydelighet	45
4.3.4	Jesusbilde	46
4.4	Grunner til å ikke gå i kirken.....	47
4.4.1	Tid eller tro?.....	47
4.4.2	Hva andre ville si	48
4.4.3	Om å få være seg selv	49
4.4.4	Mannlighet.....	50
4.5	Oppsummering	53
5	Diskusjon	55
5.1	Hvordan erfarer konfirmandfedrene kirken?.....	55
5.1.1	Engasjement og delaktighet	55
5.1.2	Prestens etos.....	56
5.2	Hvilken rolle spiller mannlighet?	58
5.2.1	Frykten for å miste kontroll	58
5.2.2	Homososialitet	62
5.2.3	Forbehold ved bruk av maskulinitetsteori.....	67
6	Konklusjon.....	68

7	Litteratur	70
8	Vedlegg.....	73
8.1	Vedlegg 1, Intervjuguide.....	73
8.2	Vedlegg 2, Informasjonsskriv	75

1 Innledning

1.1 Tema

I avisen Vårt Land den 6. august 2015 kunne man lese at menn er betydelig dårligere til å fylle opp benkeradene i kirken enn kvinner. En undersøkelse av Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste i forbindelse med European Social Survey i 2012 viste at 8 av 100 menn hadde deltatt på et religiøst arrangement siste måneden, mens 15 av 100 kvinner hadde gjort det samme.¹

Flere norske undersøkelser bekrefter at det er en klar forskjell på kvinner og menn når det kommer til kirkedeltakelse. På bestilling av Borg bispedømme i Den norske kirke gjorde Norstat en undersøkelse i 2016 hvor man så at 36 % av de spurte mennene hadde deltatt på gudstjeneste det siste året mot 44 % av kvinnene. Det var også tydelig at kvinnene hadde større utbytte av gudstjenesten og opplevde den i større grad som trosstyrkende, inkluderende og beriket av kirkemusikken.² En studie av manne- og kvinne-blader i Norge fra 1988 til 2008 viste at religion omtales mer kritisk og med utenfra-perspektiv i manneblader enn i kvinneblader.³ Senter for forskning på frivillig sektor kom i 2015 med en rapport viste at menn i større grad stiller opp som frivillig enn kvinner, med unntak av i noen sektorer, hvor den religiøse er en av dem.⁴

Dette er ikke et særnorsk fenomen. Tall fra Danmark viser også en klar forskjell på kvinner og menn i hvordan man forholder seg til tro og religiøsitet. Andelen dansker som trodde på Gud

¹ Bård Bøe, "Gjør kirken macho," *Vårt Land*, 6. august 2015. 14-19

² "To av tre opplever gudstjenesten som inkluderende," Den norske kirke - Borg bispedømme, <https://kirken.no/nb-NO/bispedommer/borg-bispedomme/aktuelt1/to-av-tre-opplever-gudstjenesten-som-inkluderende/>. Hentet: 26. desember 2018. Link til pdf på siden for presentasjon av tallmaterialet.

³ Lundby, Knut; Gresaker, Ann Kristin, "Religion i mediene - Omstridt og oversett," I *Religionens tilbakekomst i offentligheten? - Religion, politikk, medier, stat og sivilsamfunn i Norge siden 1980-tallet*, Red. Inger Furseth (Oslo: Universitetsforlaget, 2015). 90ff

⁴ "Hvorfor jobber menn mest frivillig," CORE - Senter for likestillingsforskning, <https://www.samfunnsforskning.no/core/aktuelt/nyheter/hvorfor-jobber-menn-mest-frivillig.html>. Hentet 26.12.2018. Link til pdf på siden for presentasjon av tallmaterialet.

fordelt på kjønn viste at kvinner ligger 15 prosentpoeng over menn, og tall fra 1999 til 2003 viste at andelen menn som sa de trodde på Gud gikk ned, mens andelen kvinner gikk opp.⁵

Religionsoskologer Inger Furseth hevder at religionens innhold har endret seg de siste hundre årene: "De religiøse dogmene blir mindre viktige, mens det legges større vekt på en "mykere" form for religion med vekt på "feelgood"-opplevelser, også innenfor kirkelige miljøer."⁶ Noen kirkeledere hevder at denne trenden gjør at menn opplever kirken som feminin⁷, og flere amerikanske populærvitenskapelige bøker handler om hvordan kirker skal få tilbake mennene.⁸

På 1800-tallet kom de første motreaksjonen mot det som ble kalt *feminiseringen* av kirken. I England kom en bevegelse kalt *muscular christianity* hvor fysisk utfoldelse og aktiviteter for gutter var viktig.⁹ I Tyskland foregikk det også i samme tid en *remaskulinisering* som blant annet innebar å tegne et mer maskulint bilde av Jesus.¹⁰ Siden den gang har det vært flere bevegelser som har vært spesielt rettet mot menn, hvor den mest kjente er den amerikanske bevegelsen Promise Keepers, som startet på 1990-tallet.¹¹

Hva er årsaken til at så få menn går i kirken? Hva sier så de mennene som ikke er av de som går hyppigst på gudstjeneste om sine erfaringer og hva som gjør at de ikke velger å komme til kirken på søndag formiddag? Det er dette jeg skal forsøke å utforske i denne studien.

⁵ Peter Lüchau, "Danskernes gudstro siden 1940'erne – Sekularisering eller individualisering?," I gudstro i Danmark, Red. Højsgaard, Morten Thomsen; Iversen, Hans Raus (København: Forlaget Anis, 2005). 37

⁶ Inger Furseth, "Et religiøst landskap i endring," I *religionens tilbakekomst i offentligheten? - Religion, politikk, medier, stat og sivilsamfunn i Norge siden 1980-tallet*, Red. Inger Furseth (Oslo: Universitetsforlaget, 2015).

⁷ Andreas Dingstad, "Den feminine kirken," *Vårt land*, 15. oktober 2015.

⁸ En av de mest kjente er David Murrows bok *Why Men Hate Going to Church*. Andre eksempler er Patric Morley: *No Man Left Behind*, Jawanza Kunjufu: *Adam, Where are you?* og Eric C. Redmond: *Where Are All the Brothers*.

⁹ Philip Culbertson, "Christian Men'S Movements," I *International Encyclopedia of Men and Masculinities*, Red. Flood, Michael; Gardiner, Judith Kegan; Pease, Bob; Pringle, Keith (New York & Oxon: Routledge 2007).

¹⁰ Olaf Blaschke, "Fältmarkalk Jesus Kristus – Religiøs remaskulinisering i tyskland," I *kristen manlighet*, Red. Yvonne Maria Werner (Lund: Nordic Academic Press, 2008). 28ff

¹¹ Culbertson, "Christian Men'S Movements."

1.2 Begrunnelse for valg av tema

Vinteren 2018 var jeg på et fire dager langt arrangement som het *Mann* ved KRIK Høyfjellssenter i Hemsedal, en leir som samler mellom 120 og 140 menn over 25 år for åndelig påfyll, fysisk utfoldelse og fellesskap. Under tilbedelsen ble jeg slått av den kraften som over 100 menn kunne framskynde i salmesang og moderne lovsang. Det var en energi og et engasjement som var nytt for meg. I ungdomstiden var jeg en av få gutter som engasjerte meg i kirken og kristne aktiviteter. I alle sammenhenger, fra teologisk liberale til konservative, fra liturgiske til karismatiske, var det stor overvekt av kvinner. Senere har jeg sett hvordan kirken har vært et sted hvor menn kan vokse og modnes som mennesker, både gjennom engasjement i menighetsliv, men også gjennom arbeid i rusomsorgen hvor mange menn fikk åndelige erfaringer og erfaringer med kirken som satte spor.

Siden et intervju med mannsforsker Jørgen Lorentzen på NRK P2s program Ekko i 2012 har jeg vært fascinert av temaet maskulinitet og menns livssammenheng, spesielt i kombinasjon med mitt personlige og profesjonelle engasjement i kirken. Som nåværende og fremtidig pastoral leder ønsker jeg kunnskap og innsikt i hvordan kirken kan nå de som ikke blir nådd, og flere menn enn kvinner er blant dem.

1.3 Forskningsoversikt

I denne delen vil jeg presentere forskning som har forsøkt å svare på hvorfor det er så få menn i kirken. I tillegg vil jeg se på nordisk forskning rundt maskulinitet og kristen tro, og trekke frem nyere norsk forskning om kirkevantes erfaringer med gudstjenesten og prestens etos.

Sosiologen Adair T. Lummis som selv har gjort forskning på menns og kvinners kirketilhørighet mener det er særlig to forklaringsmodeller som går igjen. Den første handler om at kvinner generelt er mer religiøse enn menn, og den andre handler om at kirken har blitt feminisert i den forstand at den driver menn vekk.¹² Denne studien er ikke en sammenligning av menn og kvinner, men et forsøk på å forstå hvorfor menn velger bort kirken. Det er heller ikke en studie av religiøsitet, men erfaringen av og forholdet til kirken. Dette prosjektet egner seg derfor best til å gi kunnskap rundt den andre forklaringsmodellen. Hovedvekten på forskningen som presenteres rundt menns manglende engasjement i kirken vil derfor dreie seg

¹² Adair T. Lummis, "A Research Note: Real Men and Church Participation," *Review of Religious Research* 45, no. 4 (2004). 404

rundt spørsmålet om kirken, slik den fremstår, er med på å drive menn bort fra gudstjeneste- og menighetsliv.

1.3.1 Er kvinner mer religiøse enn menn?

I følge Inger Furseth, har man innenfor religionssosiologien forsøkt å forklare kvinners høye religiøse deltakelse ut fra 1) teorier om kjønnsrollesosialisering og 2) strukturelle lokaliseringsteorier. Førstnevnte teori går ut på at kvinner i stor grad har blitt "lært opp til å være underordnede, passive, lydige og omsorgsfulle." Denne teorien baserer seg på en konstruktivistisk kjønnsforståelse og søker heller å forklare kvinners høye deltakelse framfor menns lave deltakelse. Når det gjelder strukturelle lokaliseringsteorier har kvinnenens lave deltakelse i arbeidslivet og rolle som barneoppdrager vært beskrevet som årsaken til kjønnsforskjellene.¹³ Disse forklaringene, som det bør nevnes er fra 1967, har senere blitt avvist av den australske sosiologen David A. De Vaus som fant at når det gjelder kirkedeltakelse så var det menn uten fulltidsjobb som bidro til at det var færre menn enn kvinner i kirkebenkene¹⁴ og at både menn og kvinner ble påvirket på samme måte i kirkedeltakelsen av å få barn.¹⁵

Det er mange studier som viser at menn og kvinner erfarer det guddommelige på forskjellige måter. Kvinner har en tendens til å forholde seg til Gud på en mer relasjonell måte og fokusere på det kjærlige aspektet ved Gud. Menn forholder seg til Gud i større grad med vekt på Guds makt og dom og å utvikle åndelig disiplin.¹⁶ Lummis henviser til religionspsykologer som ser at trekk som omsorgsevne, generøsitet og emosjonalitet, trekk kvinner generelt skårer høyere på, vil øke sannsynligheten for kirkedeltakelse også blant menn.¹⁷ Hun konkluderer i sin kvantitative forskning av 2000 kvinner og menn i episkopale kirker i USA:

The major reason that men are less involved in congregations (...) have mainly to do with the "feminine" nature of the whole church experience being intrinsically more alien to men's "masculine" personalities interests. Given this generalization, questions can still be (and have been) raised whether congregations currently offer programs, services

¹³ Furseth, Inger; Repstad, Pål, *Innføring i religionssosiologi* (Oslo: Universitetsforlaget, 2003). 230

¹⁴ David A. de Vaus, "Workforce Participation and Sex Differences in Church Attendance," *Review of Religious Research* 25, no. 3 (1984). 247

¹⁵ "The Impact of Children on Sex Related Differences in Church Attendance," *Sociological Analysis* 43, no. 2 (1982). 145

¹⁶ Furseth, *Innføring i religionssosiologi*. 222

¹⁷ Lummis, "Real Men and Church Participation." 405

and activities that might attract men, or whether most offerings are too geared to women's interests¹⁸.

1.3.2 Støter kirken menn fra seg?

Det har ikke lyktes å finne norsk tilsvarende forskning på dette temaet, derimot kan man finne noe amerikansk forskning.

Woody L. Davis

Woody L. Davis utførte i 1986 en nokså omfattende forskning på hvorfor det er færre menn enn kvinner i kirken. Kirkelandskapet er endret siden det, og studien er fra et annet land, men når man ser at det er den samme trenden nå som for 30 år siden, er den relevant likevel. Davis gjorde intervjuer av 54 menn mellom 20 og 64 år, noen var aktive i kirken, mens andre ikke. Ni kirker fra forskjellige protestantiske kirkesamfunn var representert. Han leste resultatene i sammenheng med andre studier gjort av kirkefremmede.¹⁹ Davis sin studie avslørte to hovedårsaker til at det menn ikke gikk i kirken. 1) Menns inntrykk av kirken og kristendommen og 2) mangelfull satsing fra menigheten mot menn.

Menn som ikke gikk i kirken viste seg å ha sterke oppfatninger av hva kirken var, ofte diametralt motsatt av det menn innenfor kirkens fellesskap hadde. Davis fant fem fordommer om kirken som gikk igjen: "De er bare opptatt av å få mer penger", "De er bare en gjeng hyklere", "De tør ikke stå for noe," "Det er kjedelig" og "De prøver å forme meg til noe jeg ikke vil være".²⁰ Når det gjaldt inntrykket av kristendommen var det én ting som gikk igjen "kirken er feminin." Informantene satt igjen med en følelse av at kristendommen var for kvinner og barn og at de mennene som var aktive kristne var pyser. Deres bilde av Jesus var i tråd med dette, som en feminin mann med skjegg. Davis mener noe av grunnen til dette er at det ensidige fokuset på å bruke maskuline pronomen om Gud, også når man omtaler hans feminine sider, er med på å male et bilde av Gud som en feminin mann. Et annet inntrykk er at lederskapet i kirken består av de som ikke er i stand til å ha lederoppgaver andre steder og beskrives som annenrangs. En

¹⁸ Ibid. 412

¹⁹ Woody L Davis, "Men and the Church: What Keeps Them out and What Brings Them In," *Journal of the Academy for Evangelism I Theological Education* 3 (1987): 47. 47

²⁰ Ibid. 48f

pastor eller prest man kunne respektere og beundre viste seg å ha stor betydning for om mennene trivdes i kirken eller ikke.²¹

Davis mener i sin avhandling å finne fire hovedområder som var suksessfaktorer for å trekke menn til kirken: 1) Kirken må vise seg frem med en positiv atmosfære, et sterkt mannlige lederskap og en aktiv stemme i lokalsamfunnet. 2) Kirken må være autentisk og romme hele livet slik at pastoren opplevdes som en ekte og trygg leder og at gudstjenester og aktiviteter opplevdes som gøy og positivt. 3) Den viktigste årsaken til menns deltakelse er relasjoner, og det å føle seg elsket, akseptert og nyttig. 4) At menn føler seg møtt i en reseptiv fase i livet, når man kjenner at man hadde behov for noen; i tillegg når man opplever at man ønsker å gi noe og kirken gav rom for det.²²

Dennis Edward Yocum

Dennis Edward Yocum skrev sin doktorgradsavhandling om temaet menn i kirken i 1997. I sin studie knytter han årsaken til den forståelsen man har i vesten i dag om at religion tilhører kvinnens domene til den industrielle revolusjon. Fram til det, hevder han, var det flere menn enn kvinner i den amerikanske kirken. Ved industrialiseringen ble mennenes arbeidshverdag flyttet vekk fra familien til fabrikkene, noe som gjorde at kvinnene fikk større ansvar for oppdragelse og familiens religiøse liv.²³ Dessuten ble områder som politikk og økonomi viktigere, sterkt kompetitive områder som tiltrakk seg flere menn, og religion ble et område for kvinner og preget av myke verdier. Allerede i 1830 har man rapporter om at menigheter består av 70 prosent kvinner og 30 prosent menn. Til tross for at det var menn som hadde de pastorale lederfunksjonene i kirken var det kvinner som ledet de andre områdene.²⁴

Yocum mener i likhet med Davis at menn ser på kirken som feminin og spesielt det pastorale lederskapet.²⁵ For å nå menn viser Yocum at folk uavhengig av kjønn er mer mottakelige for evangeliet når de er i turbulente tider og har behov for å motta støtte, fellesskap og trøst. Men også mange tiltrekkes kirken nettopp fordi de føler de har noe å gi. Med henvisning til en studie

²¹ Ibid., 53.

²² Ibid. 52ff

²³ Dennis Edward Yocum, "Involving Men in the Church" (Asbury Theological Seminary, 1997), 10. 10

²⁴ Ibid., 10f.

²⁵ Ibid., 68f.

av Warren Hartman så han at de som forlot kirken gjorde det fordi de ikke følte seg ønsket, elsket eller at kirken hadde behov for dem.²⁶

1.3.3 **Forskning på prestens rolle i gudstjenesten**

Forskningen som det refereres til her er fra Skandinavia og publisert de siste fem årene. Den er samstemt i at prestens person og fremtoning har stor betydning for kirkegjengernes opplevelse av prekenen og gudstjenesten.

Marianne Gaarden fant i sin studie, gjort i Danmark av 25 kirkegjengere i fem forskjellige menigheter,²⁷ at tilhørerne var særdeles opptatt av presten. Selv om det ikke var en del av spørsmålsstillingen brukte informantene mye tid på å snakke om deres inntrykk av presten.²⁸ Gaarden etablerte på bakgrunn av sin forskning tre begrep (prestens *autentisitet*, prestens *holdning* og *den resiproke relasjon*) som vil bli mer utførlig beskrevet i teorikapitlet.

Hilde Fylling gjennomførte i 2015 en studie av 31 kirkegjengere i Nordland og Troms,²⁹ hvor alle leverte gudstjenestedagbok etter tre gudstjenester og åtte ble tatt ut til mer utførlige intervjuer.³⁰ Hun oppdaget på samme måte som Gaarden at inntrykket av presten var viktigere enn prekenens semantiske innhold. Kirkegjengerne merket seg prestens engasjement og om han/hun trodde på det han/hun sa.³¹ En annen viktig side ved informantenes erfaring av presten var om hun/han opplevdes ærlig og troverdig. Det ble sett på som veldig positivt at presten var personlig og delte historier fra eget liv.³²

²⁶ Ibid., 59f.

²⁷ Marianne Gaarden, *Prædiken som det tredje rum* (Frederiksberg: Anis, 2015).51

²⁸ Ibid.69f

²⁹ Av de 31 informantene var kun 11 menn. Blant de åtte som ble intervjuet var det fire menn og fire kvinner.

³⁰ Hilde Fylling, *Hellige ord i vanlige liv: En studie av kirkegjengerens vurdering av prekener*, vol. 2015, Praktisk kirkelig årbok (Tromsø: Kirkelig utdanningscenter nord, 2015). 13f

³¹ Ibid.48

³² Ibid.51

En svensk studie av unge voksne korsangere utført av Caroline Gustavsson, er interessant fordi korsangerne også til en viss grad var kirkeuvante. Hun oppdaget også prestens viktighet for korsangeres delaktighet i og erfaring av gudstjenesten.³³

Marius Økland gjorde i 2016 en kvalitativ studie av gudstjenestegjengere i Storsalen menighet med fokus på predikantens etos.³⁴ Han fant også at informantene pratet om predikanten når de ble stilt spørsmål om dagens preken. Predikantene som var godt likt ble i følge Økland omtalt med *fanspråk* og ord som å være ”glad i” eller ”like noen veldig godt.”³⁵ Et funn som overrasket Økland var knyttet til predikantens kjønn. Informantene nevnte kun menn når de fortalte om dyktige predikanter og brukte stort sett mannlige pronomen når de snakket om forkynnere. Økland mener dette viser at kvinner må jobbe hardere for sitt etos.³⁶

1.3.4 **Forskning på maskulinitet og kristen tro**

En gjennomgang av litteratur om menn og maskuliniteter viser at interessen for å studere sammenhengen mellom maskulinitet og religiøsitet eller kristen tro er heller laber.³⁷ I skandinavisk sammenheng er det tre studier som jeg kort vil trekke fram her. Alle disse har et historisk perspektiv og ser på sammenhengen mellom den kristne maskuliniteten og den verdslige.

En antologi med Yvonne Maria Werner som redaktør tar for seg kristen mannlighet i årene 1830 til 1940.³⁸ Dette er et nokså omfattende verk, og jeg vil nøye meg med å trekke fram noen elementer som er relevant for analysen. Anna Presttjan skriver om hvordan presten stod i en spagat mellom den verdslige og kristne maskuliniteten. Bondesamfunnet og arbeiderklassen hadde en kroppslighet over sitt maskulinitetsideal hvor arbeidskraft, styrke, vitalitet, aggressivitet, autonomi og rasjonalitet stod høyt. På den ene siden måtte presten leve opp til

³³ Kaufman, Tone Stangeland; Felter, Kirsten Donskov; Gaarden, Marianne, "Person Og Prestetjeneste: Persondimensjonens betydning for prestens profesjonsutøvelse," *Tidsskrift for praktisk teologi* 2 (2016). 47

³⁴ Marius Økland, "Jeg er veldig fan av nn, han er kjempeflink" (Det teologiske menighetsfakultetet, 2016).10ff

³⁵ Ibid.47

³⁶ Ibid.41

³⁷ Den norske kjønnsforskeren Øystein Gullvåg Holter bekrefter at det er lite forskning på dette temaet i en mailkorrespondanse med undertegnede.

³⁸ Yvonne Maria Werner, *Kristen manlighet : Ideal och verklighet 1830-1940* (Lund: Nordic Academic Press, 2008).

noen av disse idealene for å være akseptert, og forsøkte seg som jordbruker for å oppnå aksept. Men presten kom i stor grad fra en borgelig maskulinitet og var sterkt preget av kristne idealer. Her var kunnskap, dannethet, sentimentalitet, tålmodighet, mildhet og selvfornektelse viktig.³⁹

Kristin Fjelde Tjelde skrev sin doktorgradsavhandling om misjonærmaskulinitet i 1870-1930 blant norske lutherske misjonærer til Zuluene. I likhet med andre studier ser man i hennes studie menn dras mellom tro og kristne verdier og verdslige verdier og realiteter:

Norwegian Lutheran missionary masculinity was constructed in the tension between modern ideals of male "self-making" and Christian ideals of "self-denial." (...) Finally, missionary masculinity was constructed in the tension between powerlessness and power.⁴⁰

Claes Ekenstam, som vil være den viktigste teoretikeren på mannlighet i denne studien har selv skrevet om presten Boëthius på 1600- og 1700-tallet som har etterlatt seg et forfatterskap hvor man kan se inn i en manns indre liv, hans kamp om å ikke miste kontroll og hans kamp mot det kjødelige i seg. Igjen dukker det opp en forskjell mellom en kristen tanke om selvbeherskelse og den kroppslige maskuliniteten.⁴¹

1.3.5 Oppsummering

I dette delkapitlet har jeg presentert forskning som beveger seg innenfor flere fagområder. Historie, kjønnsforskning, praktisk teologi, sosiologi, psykologi og flere tradisjoner kan bidra til å gi svar på spørsmålene som stilles her. I drøftingskapitlet vil vi se at min studie både bekrefter, og noen ganger avviker fra de empiriske funnene som har blitt presentert her. Det er særlig forskningen som dreier seg rundt menneskers erfaringer med kirken som vil være gjenstand for diskusjon med mitt empiriske materiale, dette gjelder Davis, Gaarden, Økland og Fylling.

³⁹ Anna Prestjan, "En korsfäst främling på jorden?: Prästmanlighet som problem," I *kristen manlighet : ideal och verklighet 1830-1940*, Red. Yvonne Maria Werner (Lund: Nordic Academic Press, 2008). 163

⁴⁰ Kristin Fjelde Tjelle, "Missionary Masculinity : The Case of the Norwegian Lutheran Missionaries to the Zulus, 1870-1930" (Misjonshøgskolens forl., 2011). vii

⁴¹ Claes Ekenstam, "Kroppen, viljan & skräcken för att falla: Ur den manliga självbehärsknings historia," I *Rädd att falla - Studier i manlighet*, Red. Claes Ekenstam (Södertälje: Gidlunds förlag, 1998).

1.4 Forskningsspørsmål

Denne studien har som mål å komme litt nærmere et svar på hvorfor menn ikke søker til eller trives så godt i kirken. Gjennom intervjuer med menn i en menighet ønsker jeg å undersøke om deres erfaringer med gudstjenesten kan bidra til kunnskap om hvorfor menn ikke velger å delta mer aktivt i kirkens liv. Fokuset ligger på fedre til konfirmanter som ble konfirmert i år og som er selverklært lite aktive i kirken. Forskningsspørsmålet i denne oppgaven er:

Hvordan kan menns lave kirkedeltakelse forstås i lys av konfirmantfedres erfaringer med kirken og maskulinitetsteori?

For å besvare forskningsspørsmålet benyttes tre delspørsmål:

- *Hvordan erfarer konfirmantfedre gudstjeneste- og menighetsliv?*
- *Hvilken rolle spiller maskulinitet i konfirmantfedrenes delaktighet i gudstjeneste- og menighetsliv?*
- *Hvilken rolle spiller presten?*

Siden jeg kun intervjuer menn, er det ikke et mål å sammenligne kvinner og menn. Jeg ønsker heller å bruke nordisk teori rundt menn og mannligheter til å diskutere materialet. Det betyr at funnene i denne studien, i den grad den kan generaliseres, ikke *kun* er forbeholdt menn, men også kan vekke gjenkjennelse hos en del kvinner.

Denne studien setter ikke noe skarpt skille mellom gudstjeneste- og menighetsliv i tråd med informantenes oppfatning. Hovedvekten av studien ligger dog på gudstjenesten, og konfirmantfedrenes erfaringer er i første rekke hentet derfra.

1.5 Forskningsdesign

For å besvare forskningsspørsmålet har jeg valgt å gjennomføre semistrukturerte intervju med fire konfirmantfedre i en menighet i Den norske kirke i Borg bispedømme. Spørsmålsstillingen har vært åpen og valget av teori til analyse og diskusjon er gjort etter intervjuene. Spørsmålene gjaldt erfaringer av gudstjenesten, tilhørighet til kirken og spørsmål om maskulinitet og hvorfor konfirmantfedrene trodde det er færre menn enn kvinner som går i kirken.

1.6 Valg av kontekst

Denne studien er gjennomført i en menighet i Borg bispedømme i Den norske kirke. Siden det var mulig å finne statistikk på menn og kvinners gudstjenestedeltakelse her, var det naturlig å velge en menighet i dette bispedømme. Av hensyn til personvern har jeg valgt å holde hvilken menighet det er skjult.

Menigheten ligger på et større tettsted og har en arbeidskirke og tre prester. Ungdomspresten definerer menigheten som lavkirkelig i Den norske kirke-sammenheng. Det er et bevisst valg at menigheten har denne profilen, da det er et mål at forskningen også skal være relevant for det frikirkelige miljøet. Menigheten fremstår som aktiv og har blant annet et stort ungdomsmiljø.

Informantene er selverklært mindre aktive i kirken og er alle fedre til konfirmanter som ble konfirmert høsten 2019. Noen av de har hatt sin første konfirmant, mens noen har hatt flere tidligere. Konfirmantfedre er valgt til denne studien fordi de er en gruppe som gjennom det siste året har blitt eksponert for kirkens fellesskap og gudstjenesten og dermed sitter med førstehåndserfaringer uten å være av de mest aktive. I metodekapitlet vil jeg redegjøre for hvordan informantene er valgt.

1.7 Disposisjon

I det neste kapitlet vil jeg gjøre rede for teorien som ligger til grunn for å åpne materialet. Der vil jeg først beskrive moderne teori rundt maskuliniteter/mannligheter før jeg vil gå inn på teori rundt prestens etos. Påfølgende kapittel vil være en analyse av konfirmantfedrenes erfaringer i to deler. Den første delen vil handle om mennenes erfaringer med fokus på prestens rolle og kjedsomhet. Den andre delen vil handle om hvorfor mennene ikke i større grad ønsker å gå på gudstjeneste og være aktive i kirken. Til slutt vil jeg i diskusjonskapitlet diskutere funnene med teori om prestens etos og maskulinitetsteori.

2 Teori

I det følgende vil jeg redegjøre for teori som ligger til grunn for analysen og diskusjonen av den. Jeg har valgt å se på mitt materiale i lys av to teoretiske utgangspunkt: maskulinitetsteori og homiletisk teori.

Valget av teoretiske utgangspunkt innebærer at man velger bort andre tilnæringsmåter som kunne bidra til å forstå det samme datagrunnlaget. Teoriperspektivene er valgt og beskrevet etter intervjuene var gjennomført, og jeg mener det er fruktbart å se på funnene i lys av disse teoriene. Et annet perspektiv som kunne vært interessant å drøfte mer er spiritualitet, men datagrunnlaget er for smått. Av hensyn til oppgavens omfang har jeg valgt å fokusere på de følgende teoriene.

2.1 Viktige begrep

I litteraturen som brukes i dette prosjektet er begrepene mannlighet og maskulinitet brukt om hverandre. Det er dog en klar tendens til at man bruker begrepet maskulinitet når man beveger seg innenfor R.W. Connells *hegemonic masculinity*-paradigme, mens man bruker mannlighet når man snakker bredere om temaet. Claes Ekenstam og Michael Kimmel bruker begrepet mannlighet og umannlighet⁴² i sine beskrivelser, og i tråd med valget av litteratur, bruker jeg det samme.

Det er Ekenstams definisjon av begrepet mannlighet som ligger til grunn i denne studien. Han sier at mannlighet bør *betraktas som ett skiftende kluster av tillskrivna egenskaper*.⁴³ Mannlighet blir sett på som en kontrast til kvinnelighet, men ikke minst i avstand til skiftende forestillinger om umannlighet. Videre påpeker Ekenstam at mannlighet ikke er noe man har kun i kraft av å være mann, men at mannlighet må *oppnås* og stadig holdes på, gjerne i konkurranse med andre mannligheter.⁴⁴

⁴² Her brukes mannlighet/umannlighet og ikke mandighet/umandighet for å være nærmere begrepsbruken til både Kimmel, Ekenstam og Lorentzen.

⁴³ Claes Ekenstam, "Män, manlighet och omanlighet i historien," I *Män i Norden : Manlighet och modernitet 1840-1940*, Red. Jørgen Lorentzen og Claes Ekenstam (Hedemora: Gidlund, 2006). 44

⁴⁴ Ibid. 41

Det er verdt å merke seg at forståelsen av mannlighet og maskulinitet i denne studien ikke skal forstås normativt, men deskriptivt. Dermed sees fenomenet som en sosial konstruksjon og ikke som biologisk predisponert og uunngåelig. Biologi og psykologi, eller i teologisk sammenheng *skaperordning*, kan ikke utelukkes som forklaringsmodeller på samspillet mellom kjønn og innad i kjønnene, men i denne studien er tilnærmingen deskriptiv og konstruktivistisk.

2.2 Teori om maskulinitet og mannlighet

Som utgangspunkt for analysen og drøftingen av sentrale funn i dette prosjektet vil jeg bruke nyere nordisk maskulinitetsteori for å åpne og diskutere funnene. Her er to sentrale begrep viktig: *homososialitet* og *frykten for å miste kontroll*. Først vil jeg presentere kort hvilken relasjon denne teorien har til tidligere forskning på maskulinitet og mannlighet.

På grunn av mannlighetskonstruksjonenes kontekstuelle natur har jeg ønsket å benytte meg av norske og svenske teoretikere. Det har også vært et mål at teoriene som presenteres er teorier som er anerkjente. En av de fremste norske kjønnsforskerne, Jørgen Lorentzen, skrev i 2011 en artikkel kalt *Masculinities, Power and Change* hvor han gjennomgår hvilke funn som de fleste vil være enig om etter 25 år med mannsforskning. Denne artikkelen har vært et referansepunkt i teoridelen.

2.2.1 Fra feministteori til maskuliniteter

I det følgende vil jeg gi et kort overblikk over forskning på menn, mannlighet og maskulinitet. Det er den norske kjønnsforskeren Jørgen Lorentzens beskrivelse av forskningshistorien på menn og maskuliniteter som ligger til grunn for denne delen.

Kjønnsforskning startet i form av kvinneforskning på 1970-tallet i et nært samarbeid med kvinnebevegelsen.⁴⁵ Mannsforskningen kom som en forlengelse av kvinneforskningen på 1980 og 90-tallet. Det hadde vært forskning på menn, mannlighet og maskulinitet før den tid også, men det var på denne tiden den ble en mer anerkjent disiplin. Lorentzen mener

⁴⁵ Jørgen Lorentzen, "Forskning på menn og maskuliniteter," I *Kjønnsforskning : En grunnbok*, Red. Jørgen Lorentzen og Wencke Mühleisen (Oslo: Universitetsforl., 2006). 97

mannsforskningen betydde at begrepet mann *kjønn*. Mennene forstås på bakgrunn av deres kjønn, mot at man i tidligere forskning har sett på menn som det normale.⁴⁶

Forskningen på 1980-tallet viste at maskulinitet er et begrep som er nokså flytende. Forståelsen av hva som er mannlig eller maskulint varierer mellom kulturer, over tid, i ulike livsfaser og innad i kulturer.⁴⁷ Sosialantropologen Robert Gilmore gjorde i 1990 en studie av maskulinitet i mange ulike kulturer. Han fant at til tross for at de aller fleste kulturer har en mer eller mindre klar oppfatning av maskulinitet, så finnes det noen kulturer hvor maskulinitet spiller en forsvinnende liten rolle.⁴⁸

Et av de mest innflytelsesrike verkene innen forskningen på maskulinitet var den australske sosiologen R.W. Connells⁴⁹ *Masculinities* (1995). Her videreføres den forståelsen man hadde fått det siste tiåret av at det var vanskelig å snakke om maskulinitet som en enhetlig størrelse; man burde heller snakke om *maskuliniteter*. Det er begrepet *hegemonisk maskulinitet* som har skapt stor debatt, og har høstet både lovord og sterk kritikk. Man finner denne formen for maskulinitet blant de privilegerte og mektige mennene som setter den ideologiske standarden i samfunnet. Denne ser forskjellig ut på tvers av samfunn, men kjennetegnes ved at den står i en dominansposisjon ovenfor andre lavere former for maskulinitet. Dette skjer ved diskriminering og maktbruk, og disse mennene vil forsøke å beholde denne posisjonen.⁵⁰

Connells teori om at maskulinitet må omtales i flertall (*maskuliniteter*) er vidt anerkjent. Samtidig har teorien møtt sterk kritikk for å være for ensidig og male et statisk bilde av maskuliniteter som ikke tar hensyn til mennenes egne erfaringer. For Connell, som står i en tydelig feministisk og marxistisk tradisjon, er maktperspektivet på mannlighet viktig, men det Connellske paradigme kritiseres for å *redusere* mannlighet til makt.⁵¹

⁴⁶ Ibid. 121

⁴⁷ Ibid. 126

⁴⁸ Claes Ekenstam, "The History and Future of Studies on Men and Masculinity: Some Theoretical Reflections," *NORMA* 1, no. 01 (2006). 17

⁴⁹ Opprinnelig navn var Robert William Connell. Connell byttet fornavn til Raewyn etter kjønnsskifte i 2006. Verkene som er skrevet går både under Robert, R.W. og Raewyn Connell.

⁵⁰ Lorentzen, "Forskning på menn og maskuliniteter." 126f

⁵¹ Ekenstam, "The History and Future of Studies on Men and Masculinity." 12ff

2.2.2 Fra hegemonisk maskulinitet til frykt for å miste kontroll

I boken *Manhood in America* (1996) kommer Michael Kimmel med et verk som malte et litt annet bilde av maskuliniteter. I likhet med George Mosses teori om mottyper hadde den nordiske mannsforskningen bidratt med en forståelse av at mannlighet ikke først og fremst defineres i relasjon til kvinnelighet, men som en motsats til *umannlighet*. Kimmel gjorde i sin studie av den amerikanske middelklassens mannsideal fra 1776 til 1996. Der så han at mannlighet ikke først og fremst ble definert ut fra begjæret etter makt og kontroll, men frykten for å bli hersket over og kontrollert. Kimmel så at den enkeltes mannlighet var sterkt knyttet til en *homosial*⁵² orientering.⁵³ I tillegg så han at mannlighet ikke bare ble definert i relasjon til det kvinnelige, men vel så mye i relasjon til andre menn. Mennene hadde derfor en sterk frykt for å bli definert som mindre mannlige enn andre menn.⁵⁴

Kimmel mener forskningen på maskulinitet har foregått på kvinners og feministeoriens premisser. Med en brodd mot Connells teori mener han maskulinitet i disse teorier har en driv for makt, herredømme og kontroll, noe han mener er en overdrivelse.⁵⁵ Feminismen står på skuldrene til en marxistisk tankegang om klasser og de dominerendes makt over de underordnede. Mye av mannsforskningen, og da spesielt Connells teori, bygger nettopp på denne forutsetningen. Når forståelsen av makt kretser rundt økonomi, politikk og arbeidsliv står man i fare for å neglisjere andre aspekter av makt som kan bidra til en bredere forståelse av spørsmålet.⁵⁶ Kimmel mener med bakgrunn i egen forskning at menn ikke opplever seg mektige i det hele tatt, men heller har en sterk erfaring av avmakt:

‘What do you mean? Men have all the power. What are you talking about? I have no power at all. I’m completely powerless. My wife bosses me around, my children boss me around, my boss bosses me around. I have no power at all’ (...) Most men in the world are actually not very powerful, and on an emotional level they may feel power, powerlessness and marginalization all at the same time.⁵⁷

⁵² Dette begrepet vil forklares nedenfor.

⁵³ Michael S. Kimmel, *Manhood in America: A Cultural History*, 2. Red. (New York: Oxford University Press, 2006). 5f

⁵⁴ Lorentzen, "Forskning på menn og maskuliniteter." 123

⁵⁵ Kimmel, *Manhood in America*. 4f

⁵⁶ Jørgen Lorentzen, "Masculinities, Power and Change," *NORMA* 6, no. 02 (2011). 116

⁵⁷ *Ibid.* 114

2.2.3 Frykt for å miste kontroll i en nordisk sammenheng

I nordisk sammenheng er Claes Ekenstam en av de som har forsket og skrevet mest om temaet. tar utgangspunkt i Kimmels forskning og setter den inn i en nordisk kontekst.

Ekenstam er opptatt av at kjønn også er individualpsykologi.⁵⁸ Frykten for å bli umannlig eller demaskuliniseres⁵⁹ er på et dette plan gjeldende for den mest mannlige av menn hevder Ekenstam. Jo vanskeligere det er å leve opp til samtidens krav om maskulinitet, jo større blir redselen for å demaskuliniseres:

Rädslan för att falla, att tappa kontrollen och att inte längre kunna upprätthålla sin manlighet, förefaller vara en mycket väsentlig aspekt i moderna manlighetskonstruktioner. Ju hårdare kraven är på en man att leva upp till svåruppnådda ideal, desto större är samtidigt rädslan för att demaskuliniseras.⁶⁰

Maskulinitet tar ulike former til ulike tider i ulike kontekster. Lorentzen, Kimmel og Ekenstam er likevel samstemte i at mannlighet må forstås i rammen av frykten for å miste kontroll og bli kontrollert.⁶¹ Menn drives av en frykt for å bli umannlige og må til stadighet jobbe for å opprettholde sin mannlighet. Ofte vil menn eller gutter oppleve sanksjoner rettet mot seg i form av mobbing eller utestenging dersom man blir definert som umannlig⁶² Forstår man ulike maskuliniteter på denne måten gir det mening at tradisjonelle maskuline verdier som selvkontroll, fysisk styrke, stoisisme, økonomisk og politisk makt, driftighet og intellektualitet har vært viktig. Men det kan også gi mening at mer moderne forståelser kan blande seg inn, slik som sosial og emosjonell intelligens, sunnhet og aktivt deltakende familieliv. Frykten for å

⁵⁸ Claes Ekenstam, "Klämda män: Föreställningar om manlighet & omanlighet i det samtidiga Norden," I *Män i rörelse - jämställdhet, förändring och social innovation i Norden*, Red. Øystein Gullvåg Holter (Riga: Gidlunds förlag, 2007), 208.

⁵⁹ Ekenstam låner begrepet demaskulinisering eller avmaskulinisering fra Jørgen Lorentzens bok *Manlighetens muligheter*, Aschehoug forlag: 1992. Det handler om hvordan man uvilket eller villet mister sin mannlighet.

⁶⁰ Ekenstam, "Klämda män," 177.

⁶¹ Lorentzen, "Masculinities, Power and Change." 114f; Ekenstam, "Klämda män." 177

⁶² "Klämda män." 203

miste kontroll er allmennmenneskelig, men på grunn av den sterke vektleggingen av selvkontroll og beherskelse i den vestlige maskuliniteten forsterkes dette trekket hos menn.⁶³

Maskulinitet har dype røtter. Dagens tanker om hva som er mannlig er preget av de siste par hundre årene. Industrialiseringsmaskuliniteten gjelder fortsatt mener Ekenstam. Man kan likevel ikke si at det tidligere heller har vært én maskulinitet, de kunne både motsi og bekrefte hverandre.⁶⁴ Et eksempel fra førindustriell tid er i følge Ekenstam den germanske kulturens maskulinitet som brøt tydelig med kristendommens ideal. For germanerne var potens, vold og aggressivitet svært viktig, mens det kristne idealet i stor grad kretset rundt selvbeherskelse og dannelse.⁶⁵

I sitt Essay *Klämda män* gjør Ekenstam en gjennomgang av empiriske studier i Norden, og mener menn i de nordiske landene i dag opplever seg klemt mellom ulike forventninger som man skal leve opp til. Samfunnet og familien krever en mykere og mer aktiv familiefar, mens man fortsatt bærer på tradisjonelle mannlighetsideal og arbeidslivet blir mer konkurransepreget.⁶⁶ I Sverige⁶⁷ viste det seg at den tradisjonelle mannligheten står sterkt både når det gjelder yrkesvalg, fritidsaktiviteter og verdier.⁶⁸ Det mannlige forbindes med hardhet, styrke, fysisk størrelse, rasjonalitet, stabilitet, selvstendighet og praktisk sans. Mange assosierte mannlighet med ro og beskriver seg selv som rolig. Det er også mange beskrivelser som avviker fra det tradisjonelle, men dette var de egenskapene som kom sterkest frem.⁶⁹

Ekenstam redegjør også for norske studier hvor utvalget i stor grad er hentet fra de øvre sosiale lag.⁷⁰ Her så han en mannlighet i forandring, hvor evne til å omsorg og det å være en god far er viktig. Likevel var det tydelig at praktisk sans⁷¹ og ikke minst en kobling mellom arbeid,

⁶³ Ibid., 218.

⁶⁴ Ekenstam, "Kroppen, Viljan & Skräcken För Att Falla," 32f.

⁶⁵ Ibid., 45.

⁶⁶ Ekenstam, "Klämda män." 177

⁶⁷ Det er først og fremst i de svenske datagrunnlaget at spørsmål om hva som defineres som maskulint er trukket fram.

⁶⁸ Ekenstam, "Kroppen, viljan & skräcken för att falla," 186.

⁶⁹ "Klämda män." 183

⁷⁰ Ibid. 200

⁷¹ Ibid. 203

økonomisk forsørging og yrkesmessig framgang – det Ekenstam kaller *produksjonsmaskulinitet*.⁷²

2.2.4 Homososialitet

Homososialitet handler i maskulinitetsforskningen om hvordan menn inngår i ikke-seksuelle relasjoner til hverandre for å distansere seg til det som defineres som umannlig eller kvinnelig.⁷³ Dette er et begrep Ekenstam selv bruker, men som han ikke gir en spesielt utførlig beskrivelse av.⁷⁴ Her trekker jeg inn to skandinaviske kjønnsforskere som skriver mer utfyllende om temaet: Charlotte Holgerson og Fredrik Langeland.

Kimmel beskriver hvordan menn forholder seg til andre menns konstante bedømmelse av ens mannlighet:

From fathers and boyhood friends to teachers, coworkers, and bosses, the evaluative eyes of other men are always upon us, watching, judging. As one army general put it, every soldier fears "losing the one thing he is likely to value more highly than life – his reputation as a man among other men."⁷⁵

En mann blant andre menn. Havner man utenfor felleskapet av andre menn står man i fare for å bli definert som umannlig. Gjennom homososiale relasjoner unngår man dermed dette stempelet.

Homososial distansering

Homososiale relasjoner handler om hvordan menn foretrekker å være med andre menn for å bevare sin mannlighet. Gjennom relasjonene man inngår forsøker man å distansere seg fra det umannlige. I ulike kontekster oppstår ulike mannlighetsideal, men innad i slike homososiale fellesskap vil det finnes et ideal som dannes gjennom den sosiale interaksjonen mellom

⁷² Ibid. 209

⁷³ Fredrik Langeland, "maskulinitetens refleksive nostalgi i Tv 2 Zebras Manshow," *Tidsskrift for kjønnsforskning* 35, no. 04 (2011). 282

⁷⁴ Ekenstam, "Män, manlighet och omanlighet i historien." 44

⁷⁵ Kimmel, *Manhood in America*. 5f

mennene.⁷⁶ Som jeg har vist tidligere defineres som regel mannlighet som en kontrast til umannlighet, og det oppstår gjerne sanksjoner mot de som bryter med dette mønstret.⁷⁷

Som sagt er mannlighet noe som må oppnås, og som man til stadighet må opprettholde. Innad i homososiale grupper av menn lever den enkelte mann i spenning mellom konkurranse og bekreftelse. Man får støtte og sin mannlighet bekreftet med å til en viss grad leve opp til idealene, spille etter de samme sosiale reglene som de andre og dermed være en av ”gutta”, samtidig som man konkurrerer om å være den mest mannlige.⁷⁸

Homososialitet blir i stor grad brukt til å beskrive hvordan menn holder kvinner borte fra sentrale posisjoner i arbeidslivet.⁷⁹ I norsk dagligtale er kanskje begrepet ”gutteklubben grei” det som først vekker assosiasjoner til homososiale grupper menn. Menn som favoriserer andre menn, skaper interne nettverk og rullerer på maktposisjoner for å holde andre ute av det gode selskap.

Homososial sjargong

Holgersson beskriver hvordan menn, til tross for at de selv ikke støtter opp under eller vedkjenner seg de gitte mannlighetsidealer, vil spille etter de reglene som finnes.⁸⁰ Slike homososiale fellesskap utvikler gjerne en egen sjargong ofte på bekostning av kvinnelighet eller umannlige menn. Frykten for å ikke være en av ”gutta” gjør at man tar del i den sjargongen, selv om man ikke støtter den.⁸¹

Langeland viser hvordan talkshowet *Manshow* med en viss ironisk distanse bruker en sjargong hvor maskulinitet blant annet handler om stort alkoholkonsum, bilmekanikere som raper, lettkleddedde kvinner, fotball og porno. Serien tar både avstand fra moderne og ”feminine” menn.⁸² Homososial sjargong kan dog like gjerne opptre blant disse moderne og ”feminine” mennene. I visse grupper vil man ta sterk avstand fra denne sjargongen som *Manshow* bruker og kanskje

⁷⁶ Charlotte Holgersson, "Homosociality as a Gendered Process," *NORMA* 1, no. 01 (2006). 28

⁷⁷ Ekenstam, "Klämda män." 203

⁷⁸ Holgersson, "Homosociality as a Gendered Process." 31

⁷⁹ Ibid. 26

⁸⁰ Ibid. 29f

⁸¹ Langeland, "Maskulinitetens Refleksive Nostalgi." 282

⁸² Ibid. 280f

kalle det for primitivt og på den måten definere det som umannlig og sine egne idealer som mannlig.

2.3 Teori om prestens etos

I denne delen vil jeg gi noen teoretiske perspektiv på viktigheten av prestens etos. Det er først og fremst den danske homiletikeren Marianne Gaarden som vil være utgangspunkt for dette.

2.3.1 Etos

Kjell Arne Morland skriver, med den antikke greske retorikken som bakteppe, i sin lærebok om retorikk for kristen forkynnelse at man som forkynner har tre oppgaver: å belære, behage og bevege. Å belære svarer til begrepet *pathos*, behage til *etos* og belære til *logos*.⁸³ I denne sammenheng er det begrepet å behage eller etos som er sentrum.

2.3.2 Etos hos Marianne Gaarden

Marianne Gaarden gjorde en viktig homiletisk studie i Danmark i 2015. Hun så at predikantens person spilte en avgjørende rolle i hvordan prekenen ble oppfattet av tilhørerne. Spørsmålet om man likte presten var overordnet prekenens semantiske innhold. Gaarden mener prestens etos defineres ut fra om presten er *autentisk* og hvilken *holdning*⁸⁴ presten uttrykker ovenfor menigheten.⁸⁵

Den autentiske predikant

Det at predikanten har autentisitet handler om at kirkegjengerne opplever en taler som er nærværende, engasjert og tro mot seg selv og sin egen tro. Gaarden mener det er avgjørende for tilhørerne at predikanten er personlig engasjert og beveget av det hun/han preker over, og at kirkegjengerne kan se om taleren selv tror på det som sies. Opplevelsen av talerens autentisitet er avgjørende, mens spørsmålet om tilhørerne kan identifisere seg med det som sies er ikke så viktig.⁸⁶

⁸³Kjell Arne Morland, *Å Forkynne Guds storverk: retorikk for kristen forkynnelse og bibelbruk*, Kirkeforum (Oslo: Verbum, 2007). 56

⁸⁴ Gaarden bruker ordet *attitude* (dansk)

⁸⁵ Gaarden, *Prædiken som det tredje rum*. 69f

⁸⁶ Ibid. 71f

Predikantens holdning til forsamlingen

Hvordan predikanten viser sin holdning ovenfor menighet er det andre elementet som Gaarden finner avgjørende for predikantens etos. Denne holdningen viser presten ved et vennlig kroppslig uttrykk og at man fremlegger prekenen på en forståelig måte for tilhørerne. Det er viktig at predikanten fremstår åpen, imøtekommende og respektfull.

Den resiproke relasjon

Et annet viktig funn som Gaarden fant i forholdet mellom presten/predikanten og forsamlingen var et fenomen som hun kaller *den resiproke relasjon*.⁸⁷

Når prædikanten i kirkegængernes optik var åben, imødekommende, nærværende, engaredet og selv troede på sine ord, aktiverede det hos kirkegængerne en velvilje til at tænkte sig selv med og lade sig føre et stykke længre end det oprindelige udgangspunkt.⁸⁸

Relasjonen som tilhørerne opplever er avgjørende for hvordan man mottar budskapet. Denne relasjonen er igjen avhengig av at predikanten framstår autentisk og med en god holdning til forsamlingen. Det resiproke eller gjensidige aspektet ved denne relasjonen oppstår når predikanten fremstår åpen og ærlig og er personlig.⁸⁹ Gaarden sier at predikanten ikke er kjennetegnet av å ha makt over kommunikasjonsprosessen, men ansvar. Hun viser også til den amerikanske homiletikeren John McClure som fant at tilhørerne lyttet bedre og mere hvis relasjonen til predikanten fremsto som meningsfull.⁹⁰

2.3.3 Oppsummering

Marianne Gaarden mener måten predikanten/presten fremtrer er avgjørende for hvordan kirkegjengerne oppfatter budskapet. Hun mener at en god predikant kjennetegnes av hun/han er *autentisk* og utviser en god *holdning* ovenfor tilhørerne. Gaarden ser på formidlingssituasjonen som en relasjonell situasjon og mener *den resiproke relasjon* mellom kirkegjenger og prest gjør at det som sies vekker gjenklang hos de som lytter.

⁸⁷ Ibid. 79

⁸⁸ Ibid. 80

⁸⁹ Ibid. 82

⁹⁰ Ibid. 83

2.4 Bruk av teori

I det neste kapitlet vil jeg presentere funnene fra det empiriske materialet. Videre vil jeg føre en diskusjon mellom empirien, tidligere forskning og teorien som er blitt presentert her. For å svare på delspørsmålet om hvilken rolle maskulinitetsteori spiller i konfirmantfedrenes delaktighet vil jeg undersøke om teorien om mannlighet som frykt for å miste kontroll og begrepet homososialitet kan forklare funnene. Når det gjelder delspørsmålet om konfirmantfedrenes erfaringer vil funnene i stor grad settes inn i rammen av maskulinitetsteori i samtale med annen forskning. Gaardens teori og nordisk forskning på prestens rolle vil være utgangspunktet for å drøfte hvordan konfirmantfedrene forholder seg til presten.

3 Metode

3.1 Forskningsstrategi

Denne studien er en kvalitativ studie. Det vil si at man er på jakt etter nyansene og dybden framfor tallene. Målet er altså først og fremst forståelse ikke en forklaring av årsakssammenhenger. Kvalitative studier er *interpretative*, som vil si at man forsøker å fortolke den sosiale verden ut fra aktørenes egne erfaringer og fortolkninger. Kvalitativ forskning er også i stor grad *konstruktivistisk* hvor man i større grad er opptatt av personers virkelighetsoppfattelse enn en form for allmenngyldig sannhet.⁹¹

Denne studien har en *abduktiv* forskningsstrategi, som er nokså lik en *induktiv* metode hvor man forsøker å utlede teori fra empirien. Målet er å beskrive aktørenes verden innenfor en kontekst og å danne begreper og kategorier ved hjelp av teorien som kan bidra til økt forståelse for feltet. Man forsøker å basere seg på aktørenes eget syn på det man forsker på.⁹²

3.2 Utvalg

3.2.1 Menigheten

Menigheten er valgt ut fra dens profil som gjør studien relevant også for menigheter utenfor den norske kirke. Et annet element er hvordan menigheten tenker rundt det å engasjere foreldrene i konfirmantarbeidet. Foreldrene til konfirmantene blir bedt om å komme på kvelder i kirken hvor det er samtale om tro, noe som gjør at informantene er enda mer eksponert for kirken og blir kjent med den.

Det er ikke gjort empiriske undersøkelser i menigheten som tyder på at det er flere kvinner enn menn som f.eks. kommer til gudstjeneste, men i samtale med en av prestene sies det at det trolig er noe større andel kvinner enn menn.

⁹¹ Alan Bryman, *Social Research Methods*, 4th utg. utg. (Oxford: Oxford University Press, 2012). 380

⁹² Ibid. 401

3.2.2 Informanter

I tråd med de fleste kvalitative studier, brukte jeg *målrettet innsamling*.⁹³ Dette går ut på at man på en strategisk måte forsøker å finne informanter som passer den typen som studien søker etter.

Et kriterium for utvalget var at jeg skulle undersøke hva de mennene som er medlem i kirken, men ikke deltar månedlig eller oftere på gudstjeneste, har erfart. En utfordring med å intervju menn som ikke regelmessig går på gudstjeneste er at de kan mangle førstehåndserfaringer som gjør at de kan uttale seg utover sine fordommer. Derfor var det ønskelig for meg å intervju noen som i løpet av den siste tiden mer eller mindre frivillig har blitt mer eksponert for gudstjenesten enn ellers. Valget kom da på konfirmantenes fedre. Disse er fedrene til konfirmanter som ble konfirmert i september i 2018. Menigheten gav meg en liste med kontaktinformasjonen til konfirmantenes foresatte.

I følge Anne Ryen er det viktig at man får til en viss variasjon i utvalget, til tross for at dette ikke er like ettertraktet mål som i kvantitativ forskning. Man må dekke den heterogeniteten som kan finnes i en populasjon som kjennetegnes av en viss homogenitet.⁹⁴ Homogeniteten i min gruppe er at de bor på samme sted, tilhører samme kirkesamfunn, er samme kjønn og i nokså lik alder. Heterogeniteten ble sikret ved at jeg har forsøkt å ha bredde i bosted innad i soknet og yrkestilhørighet. Jeg var opptatt av at det skulle være en bredde i yrkesvalg.

Jeg hadde i utgangspunktet kun en liste med foreldrene til konfirmantene, og hadde dermed lite å gå etter. Det var kun én av foreldrene som var satt opp som kontaktperson, og siden jeg har vært interessert i de mennene som er minst engasjert i kirken tok jeg kontakt med fedre der det var moren som var registrert som kontaktperson. Her ble utvalget mer eller mindre tilfeldig, men jeg forsøkte å få en viss bredde i hvor de geografisk bodde, da det både er landlige og urbane områder i soknet. Jeg tok kontakt per telefon med disse en til to uker før intervjuene skulle finne sted. I denne sammenheng forsøkte jeg å finne ut om de var faste kirkegjengere eller ikke. Til tross for at det var nokså tilfeldig utplukket sa samtlige at de trodde de hadde lite å bidra med siden de ikke var så aktive i kirken. Dette ble en bekreftelse for meg på at jeg var i kontakt med riktig person. Det er nokså stor bredde i alder og bosted blant de fire som er

⁹³ Ibid. 418

⁹⁴ Anne Ryen, *Det kvalitative intervjuet - fra vitenskapsteori til feltarbeid* (Bergen: Fagbokforlaget, 2002).
85

intervjuet, men 3 av 4 har bakgrunn fra manuelt arbeid, noe som er en noe større andel enn ellers i lokalsamfunnet.⁹⁵

Informantene er altså alle mellom 35 og 60 år og har norsk opprinnelse. De lever alle i heterofile relasjoner med konfirmantens mor og er i arbeid. Lønnsnivå og klasse har ikke vært et tema under intervjuene, men basert på yrkestilhørighet kan man si at de tilhører arbeiderklassen og middelklassen.

3.3 Intervju

3.3.1 Intervju som metode

Denne studien tar utgangspunkt i å finne ut hva som er mennenes perspektiv og da vil en kvalitativ studie med intervju som metode være hensiktsmessig. Semistrukturerte intervju, som er metoden jeg har valgt, gir mulighet for å utforske informantens egne oppfatninger på hans egne premisser. I tillegg gjør det at jeg kan gå i dybden på de områdene som informantene synes er relevante.⁹⁶

Pilotintervjuet som jeg gjennomførte gav meg en pekepinn på at samtalen er nødt til å styres, og at et mer ustrukturert intervju var uaktuelt. Informanten hadde gjerne en forklaring på forskningsspørsmålet som han alltid styrte samtalen tilbake til og som han brukte som forklaringsmodell på alt annet. Hvis jeg ikke hadde stilt spørsmål som fulgte en plan ville det blitt den eneste forklaringsmodellen, og et nyansert bilde ville ikke kommet frem. Det at jeg har brukt semistrukturert og ikke ustrukturert intervju har også gjort at jeg i større grad kunne stille samme spørsmål til alle intervjuobjektene og dermed se om noen trekk gjentok seg.

Allerede ved første gangs kontakt opplevde jeg at intervjuobjektene uttrykte at de trodde de ikke ville ha så mye å bidra med. Et strukturert intervju ville ikke gitt informantene det rommet de trengte for å lete i egne fordommer og opplevelser for å finne årsaken til spørsmålet. Jeg opplevde raskt at jeg måtte stille spørsmål med flere forskjellige innfallsvinkler, eller bruke andre ord for at informantene skulle fortelle hva de tenkte. Et semistrukturert intervju gav

⁹⁵ En ansatt i menigheten bekreftet at det nok er en høyere andel menn med høyere utdanning i menigheten enn det utvalget her viser.

⁹⁶ Bryman, *Social Research Methods*. 470

informanten mulighet til å vektlegge det han selv syntes var viktig, og samtidig gav det meg mulighet til å styre samtalen slik at informantene svarte på mye av det samme.

3.3.2 Lydopptak

Det ble gjort lydopptak av alle de fire intervjuene som jeg gjennomførte. Bryman beskriver at noen opplever det som ubehagelig og klarer ikke fri seg fra tanken om at det man sier blir tatt opp.⁹⁷ Jeg opplevde det samme i starten av samtalen. Den som ble intervjuet framstod ofte stiv og usikker og gløttet ned på båndopptakeren. Etter hvert som samtalen gikk, glemte de det og ble mer opptatt av samtaletemaet. Dette samsvarer med Brymans beskrivelser.⁹⁸

3.3.3 Min rolle som intervjuer

God intervjuatferd er viktig.⁹⁹ Derfor forsøkte jeg å sørge for at samtalen opplevdes naturlig og ærlig, og derfor valgte jeg å ha en uformell stil. Kjønn er for mange et betent tema og jeg ønsket at respondenten skulle få føle seg mest mulig fri til å si sin mening. Under transkripsjonsarbeidet fikk jeg mulighet til å vurdere meg selv som intervjuer. I tråd med Ryens råd om god intervjuatferd mener jeg at jeg klarte å være oppmerksom, lyttende og ikke diskutere med respondenten.¹⁰⁰ I lydopptakene kan man høre at jeg er aktivt lyttende og at jeg responderer på de fleste utsagn med ”ja” eller ”m-m.”

3.3.4 Spørsmål

Forskningens kvalitet er avhengig av gode spørsmål.¹⁰¹ Til intervjuet hadde jeg med en intervjuguide, som var utviklet i samarbeid med veileder løpet av perioden med å skaffe meg oversikt over forskningen som var gjort. Under intervjuet tok jeg notater som var skrevet for å kunne plukke opp ting respondenten sa og stille spørsmål om det senere i intervjuet.

Kvale deginerer ni ulike typer spørsmål som stilles i intervjusituasjonen.¹⁰² Intervjuet gikk gjennom flere sekvenser. De startet ofte med at jeg stilte et *introduserende spørsmål* fulgt av

⁹⁷ Ibid. 483

⁹⁸ Ibid. 483

⁹⁹ Ryen, *Det kvalitative intervjuet*. 117; May Britt Postholm, *Kvalitativ Metode - en innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier*, 2. utg. (Oslo: Universitetsforlaget, 2010). 82

¹⁰⁰ Ryen, *Det Kvalitative Intervjuet*. 117

¹⁰¹ Bryman, *Social Research Methods*. 476

¹⁰² Ibid. 477f

flere *oppfølgende spørsmål*.¹⁰³ Jeg merket fort at jeg lett kunne styre samtalen med slike oppfølgende spørsmål som ikke var formulert som spørsmål. Det kunne være alt fra ansiktsuttrykk til små lyder. I transkripsjonsarbeidet ble jeg oppmerksom på at jeg i samtalen svært ofte gir respons fra meg med små lyder eller at jeg sier ”ja” på mange forskjellige måter. Jeg tror denne måten å være på, gjorde at respondenten skjønnte hvilke temaer som jeg mente det var viktig å komme igjennom, samtidig øker det faren for at jeg styrte samtalen bort fra det som informantene ville prioritert å samtale om.

Jeg merket fort at det var svært lett å stille *direkte spørsmål*. Etter å ha lest litteratur og tenkt over dette temaet en tid, var det fristende å stille spørsmål som kunne bekrefte eller avkrefte mine egne forforståelser eller litteratur jeg hadde lest. Slike spørsmål mener Bryman passer best mot slutten av intervjuet for å ikke styre samtalen.¹⁰⁴ Samtidig var direkte spørsmål det som vekket størst engasjement hos respondenten. For eksempel: ”Er tøffhet noe vi forbinder med mannlighet?” Noe som også vakte engasjement var *fortolkende spørsmål* som ”Så du sier at....?”. Her opplevde jeg at respondentene flere ganger korrigerer meg.

3.4 Transkribering

Transkribering brukes for å kunne gjennomføre en grundigere analyse av intervjuet. Det gir mulighet til å gå tilbake og undersøke svarene flere ganger, og det er med på å sikre forskningens reliabilitet.¹⁰⁵ Postholm råder forskeren til å gjøre transkripsjonen selv fordi det å lytte til intervjuet og notere det ned er en viktig del av analysearbeidet i seg selv, noe jeg gjorde.¹⁰⁶ Dette opplevdes fruktbart fordi jeg på denne måten memorerte mer og senere kunne trekke tråder som første gangs analyse ikke kunne.

Et semistrukturert intervju, hvor respondenten får komme med mange tanker selv, vil føre til mange digresjoner. I stor grad ble alle disse digresjonene skrevet ned i detalj, med unntak av noen mer personlige anekdoter.

¹⁰³ Ibid. 481

¹⁰⁴ Ibid. 478

¹⁰⁵ Ibid. 482

¹⁰⁶ Postholm, *Kvalitativ metode*. 104

Den største utfordringen med transkripsjonen var at både jeg som intervjuer og respondenten svært ofte snakket med ufullstendige setninger. I lydopptaket gav setningene mening på grunn av tonefall o.l., men på papiret så det annerledes ut. Derfor har jeg flere ganger gått tilbake for å høre hva som ble sagt i intervjuet.

3.5 Analyse

Analysen henter elementer fra *grounded theory*,¹⁰⁷ men er i stor grad en *tematisk analyse*.¹⁰⁸ Kort tid etter intervjuene var transkribert gjennomførte jeg en koding av informantenes utsagn. Deretter lagde jeg et skjema for tematisk analyse hvor jeg skrev inn det informantene mente om de forskjellige temaene. Dette var en god tilnærming fordi jeg i den første fasen fikk skilt mellom indirekte og direkte utsagn, markert viktige utsagn og jobbet gjennom intervjuene. I andre fase fikk jeg det store helhetsbildet og kunne sammenligne informantenes utsagn.

I analysearbeidet står man ifølge Repstad i fare for å havne i to grøfter, man må navigere mellom *gjenfortelling* og *diagnostisering*. Førstnevnte handler om å bare gjenfortelle aktørens forklaringer og oppfatninger, mens sistnevnte handler om å tolke alt aktørene sier ut fra bakenforliggende forhold.¹⁰⁹ I denne studien, hvor jeg intervjuer mennesker som sier selv at de ikke har reflektert rundt dette temaet før og hvor temaet er langt fra deres fagfelt, er diagnostisering en fare. Samtidig har tidspresset tidvis vært svært høyt, og da er gjenfortelling en grøft å havne i fordi det er tidsbesparende. Bevisstheten om at informantene selv ønsket å lese det jeg kom fram til har gjort at jeg har vært ekstra skjerpet.

¹⁰⁷ Bryman, *Social Research Methods*. 568

¹⁰⁸ Ibid. 578f

¹⁰⁹ Pål Repstad, *Mellom nærhet og distanse - kvalitative metoder i samfunnsfag*, 4. rev. utg. (Oslo: Universitetsforlaget, 2007). 118

3.6 Forskningens kvalitet

3.6.1 Reliabilitet

Reliabilitet handler om resultatenes pålitelighet. Ekstern reliabilitet vil si at andre kan etterprøve resultatene med å gjenta studien. Intern reliabilitet handler om hvorvidt andre også vil si seg enig i observasjonene.¹¹⁰

I en kvalitatativ studie med intervju som metode er det umulig å gjenskape den samme situasjonen. Guba og Lincoln erstatter reliabilitetsbegrepet med *dependability*,¹¹¹ hvor målet er å forsøke å beholde all dokumentasjon gjennom forskningsprosessen slik at det er mulig å gjennomgå hvordan forskningen har foregått. Dermed kan man se på hvilke ting som kan ha påvirket arbeidet som forskeren har gjort.

Av personvernsmessige hensyn er det vanskelig å beholde alt av notater underveis. Jeg har imidlertid forsøkt å gjøre mitt arbeid så transparent som mulig, gjennom å beskrive prosessen nøyaktig i det ferdige arbeidet. I transkriberingsprosessen har jeg for eksempel vært nøye med å gi nøyaktige gjengivelser av både informanten og meg selv.

3.6.2 Validitet

Ifølge Bryman handler validitet om man faktisk undersøker det man sier man gjør.¹¹² Intervju som metode er generelt utfordrende i så måte. Informantene vil være sterkt preget av det de føler de bør si for å tilfredsstille egen, samfunnets eller informantens moral. Derfor må man i denne studien skille mellom hvorfor menn ikke går mer i kirken og hva de selv sier er grunnen til at de ikke går mer i kirken. En informant kan for eksempel si at prestens utseende ikke vil ha betydning for om han går i kirken, men når man ser valgene vedkommende tar, så ser man at man blir preget. Folk vil likevel stort sett være ærlige i sin beskrivelse og intervjuene vil gjøre at man kommer litt nærmere et sant svar, noe jeg opplevde i intervjuene.

¹¹⁰ Bryman, *Social Research Methods*. 390

¹¹¹ Ibid. 391

¹¹² Ibid. 389

3.6.3 Generalisering

Et viktig aspekt ved validitet i forskning er om forskningen er generaliserbar, altså om den kan si noe utover den konteksten som studien er hentet fra.¹¹³ Dette er et krav som er vanskelig å imøtekomme i en kvalitativ studie med intervju som metode. Det er svært mange faktorer som vil være ulik fra menighet til menighet og fra person til person. I innledningskapitlet viste jeg at det finnes statistikk som viser at det er betydelig færre menn enn kvinner i kirken også i andre land. Det tyder på at det er et eller annet felles for menn på tvers av kulturer. Mennene i denne studien er valgt fordi de har det til felles at de er menn, og det er forskjell på menn fra sted til sted, men jeg tror likevel det kan være overførbart til andre settinger også. Jeg har så godt det har latt seg gjøre gitt en beskrivelse av menigheten uten å bryte konfidensialitetsprinsipper, slik at andre forskere kan få et fortolkningsverktøy for å se om studien er overførbart til andre settinger.¹¹⁴

3.6.4 Overskridende gjenkjennelse

Et hvert forskningsprosjekt er unikt, og det finnes ingen norske kvalitative studier på mitt tema. Likevel er det et kvalitetskriterium at lesere med spesiell innsikt i feltet opplever en gjenklang i sine erfaringer og kunnskap. Dog vil en studie som kun vekker gjenklang og ikke tilfører noe nytt til feltet være overflødig. Repstad snakker om at målet skal være en *overskridende gjenkjennelse*. Det som kommer fram skal lyde kjent, men også gi dypere innsikt.¹¹⁵ Jeg har forsøkt å trekke inn nyere kvalitativ forskning som omhandler de forskjellige fagområdene dette prosjektet beveger seg i for nettopp å undersøke om det finnes paralleller til det jeg har funnet hos andre. Det å koble to fagtradisjoner sammen og bruke forskjellige teoretiske rammeverk har til hensikt å gi en dypere forståelse, som man ellers ikke hadde funnet.

En utfordring med å gjøre en studie om mannlighet er at det først og fremst er menn som opplever overskridende gjenkjennelse. Selv har jeg opplevd at analyse og drøfting gir overskridende gjenkjennelse, men det er ikke sikkert en kvinne vil gjøre det samme.

¹¹³ Ibid. 390

¹¹⁴ Ibid. 392.

¹¹⁵ Repstad, *Mellom nærhet og distanse* 136

3.7 Etikk

Denne studien er meldt inn til og godkjent av Norsk Senter for Forskningsdata (NSD). Det har vært et mål å redusere det personvernmessige inngrepet mest mulig. Et viktig ledd i dette er at både menigheten som er undersøkt og informantene har blitt anonymisert. Opplysninger om religiøs tilknytning er regnet som sensitive. Her står man i et spenn mellom å sikre anonymitet og reliabilitet i form av gjennomsiktighet. Personvernet må stå sterkt, og deltakerne i studien må føle at de kan si det de mener uten at det kan spores tilbake til dem. Samtidig er det utfordrende for andre forskere at man ikke kan få en mer nøyaktig beskrivelse av menigheten. Jeg har forsøkt å gi mest mulig utfyllende informasjon uten at det går utover personvernet, men her er det motstridende hensyn som gjør at jeg ikke kan imøtegå ønsket om gjennomsiktighet i så stor grad som kunne vært ønskelig.

Alle informantene har signert et samtykkeskjema før intervjuet starter og på den måten blitt klar over hvordan sensitiv informasjon behandles, og oppfyller kravet om *informert samtykke*.¹¹⁶ Intervjuene har blitt tatt opp med en digital opptaker. Opptakene ble slettet ved prosjektets avslutning og informantene har gjennom hele prosessen kunne trekke sine bidrag.

3.8 Min rolle som forsker

Som forsker er man ikke en objektiv observatør, man vil preges av sin bakgrunn, tro, meninger, alder og så videre. Bryman snakker derfor om viktigheten av *refleksivitet*; at man reflekterer over sin rolle som forsker og det utgangspunktet man kommer inn med.¹¹⁷ Det første som må nevnes er at jeg selv er mann. Jeg er ansatt i en frikirkelig luthersk menighet, men er selv vokst opp i Den norske kirke, derfor har jeg i stor grad et innenfra-perspektiv. Dette har jeg til felles med informantene. Samtidig har jeg stort sett alltid trivdes i kirkens fellesskap og vært en av de som har gått regelmessig på gudstjenester og kristne møter. Jeg har ikke barn og er yngre enn alle de jeg har intervjuet.

¹¹⁶ Bryman, *Social Research Methods*. 140

¹¹⁷ Ibid. 393

Min bakgrunn og det at jeg selv har observert fraværet av menn i en del kristne sammenhenger har gjort at jeg har stort personlig engasjement i dette temaet. På den ene siden gjør det at jeg har et sterkt ønske om å finne fram til gode svar på spørsmålene, samtidig som det kan gjøre at jeg kan komme med forutinntatte meninger siden jeg selv har tenkt mye på spørsmålet og hørt andre uttale seg om det. Den norske religionsosiologen Pål Repstad sier

Å gå inn i et felt uten å gjøre seg noen tanker på forhånd, og med kun en generell nysgjerrighet som niste, høres sympatisk ut, men vil trolig resultere i at man ikke finner ut noe særlig.¹¹⁸

En forforståelse er altså viktig når man skal gå i gang med tolkningsarbeid, men det er også viktig at man har refleksivitet ovenfor seg selv som forsker og sin forforståelse.

Jeg har kun i liten grad et personlig forhold til den menigheten studien er gjort i. I vinter møtte jeg menigheten da de var på konfirmantleir på det stedet hvor jeg jobbet. Da ble jeg kjent med presten som hadde ansvar for konfirmantene, i tillegg til at jeg møtte en av hovedlederne og en ansatt som jeg kjenner fra før. Det var ved dette møtet at jeg begynte å lure på om dette var menigheten jeg skulle gjøre studien i.

En av de som er intervjuet er en fjern slektning av meg. I samtalen før intervjuet viste det seg at det er over ti år siden jeg så han sist. Jeg opplevde at han i stor grad var åpen og ikke endret framstilling på grunn av at han snakket med en han kjente, på noen områder var han også mer ærlig enn de andre. Den største fordelen med å intervjuer han var at han var mer fleksibel på tidspunkt, jeg kunne forflytte avtalen og han kunne tilby skyss. Siden tid har vært en knapp ressurs i hele prosessen var dette verdifullt.

Som en mann som til stadighet kjenner på liten lyst til å gå i kirken har jeg på den ene siden et innenfra-perspektiv, men siden jeg alltid har vært aktiv i kirken og opplevd det som relevant, givende og viktig har jeg et utenfra-perspektiv til de som ikke har denne opplevelsen. Jeg har forsøkt å være bevisst på mine forutinntatte oppfatninger, blant annet gjennom et refleksjonsnotat som jeg leverte til min veileder, og å være åpen for ulike oppfatninger. Det som har vært viktig i dette er å minne meg selv om at det er stor variasjon innad i kjønn og i

¹¹⁸ Repstad, *Mellom nærhet og distanse* 116

kirkelandskap. Dessuten har jeg vært bevisst på at de svarene som kommer ikke er svaret med to streker under på det store spørsmålet om hvorfor menn er mindre i kirken.

4 Analyse

4.1 Innledning

Hva opplever konfirmantfedrene når de kommer til gudstjeneste? Kan svaret på dette bidra til å gi svar på hvorfor det er så få menn som går i kirken? I dette kapitlet vil jeg presentere funnene fra intervjuene med fire menn i en menighet i Borg bispedømme. Den første delen vil omhandle deres erfaringer med å gå til gudstjeneste og den andre vil omhandle grunner til at de ikke i større grad er delaktige. Disse er alle selverklært mindre aktive i kirken. Nedenfor er en opplisting av informantene med anonymiserte navn.

4.1.1 Presentasjon av informantene

Vidar

- Lektor
- Går noen ganger i kirka, gjerne fordi kona ønsker det

Birger

- Håndverker
- Går i kirka på julaften, ellers lite erfaring

Geir

- Jobber innen manuelt arbeid
- Til vanlig fast kirkegjenger, men mindre aktiv den siste tiden

Lasse

- Tidligere manuelt arbeid, har gått videre til kontorarbeid innen samme bransje
- Går i kirka på julaften, mye i kirka i ungdomstiden

4.2 Erfaringene

Jeg: Hva er din erfaring den siste tiden med å gå i kirka?

Birger: Jeg har faktisk opplevd det som positivt. Det har noe med den som er prest og hvordan han formidler budskapet. Det har presten som er her, han er veldig positiv da.

Når jeg spurte informantene hvordan de har erfart det å komme til kirken det siste året var de positive. Som vi ser var Birger positivt overrasket. Denne delen vil handle omhandle to tema som framkom som viktig for den positive opplevelsen til informantene: Presten og om man kjeder seg.

4.2.1 Presten

Jeg: Hva ligger det i en god opplevelse vil du si?

Lasse: Måten presten er på. Altså hvis du sitter i kirka og kjeder deg og venter på at han skal bli ferdig snart, det - det hadde ikke jeg giddet. Men altså de prestene som går i den menigheten hvor jeg går i, de gjør litt mer utav det. Så det er artig når du er der! Men jeg prioriterer alt for lite å gå dit.

Personlig ble jeg overrasket over hvor kjapt informantene brakte prestene på banen. Dette var noe de gjorde helt uoppfordret. I utgangspunktet var ikke presten noe stort tema i intervjuguiden, men i løpet av intervjuene ble det naturlig å snakke om dette. Marianne Gaarden bemerket seg også prestens avgjørende funksjon i sin empiriske studie av kirkegjengernes opplevelse av prekenen.¹¹⁹ Dette vil jeg komme tilbake til i diskusjonskapitlet.

I intervjuet fremgår det ikke alltid hvilken prest informanten prater om. Som regel sier de bare ”presten” i bestemt form entall. I analysen har jeg forsøkt å beholde flertall eller entallsbøyning fra informantens egne utsagn. De nevner i varierende at det er flere enn en prest, og da handler det gjerne om at de står i relasjon til dem. Man kan trekke den slutningen at konfirmantene har en tendens til å forstå presten mer som en rolle eller en figur enn som person. Samtidig ser vi eksempler på at de trekker frem ting ved prestens person som gir presterollen legitimitet. Eksempler på dette er at Geir snakker om prestenes sportslighet eller at Lasse snakker om vennsrelasjonen med soknepresten.

Når det gjelder beskrivelsene av prestene så er informantene enige om at de har et godt inntrykk, ingen nevner noe negativt. De vektlegger dog forskjellige ting. Vidar vektlegger prestenes formidling og tydelighet, mens Birger er mer opptatt av at presten er positiv og inkluderende. Geir, som er den mest kirkevante, er glad for at prestene er konservative i homofilis spørsmålet

¹¹⁹ Gaarden, *Prædiken som det tredje rum*. 69

og at de taler et språk folk forstår. Lasse setter på sin side pris på at prestene lager liv og gjør ting interessant.

I lys av dette mener det er to trekk som er mer fremtredende i informantenes positive beskrivelser. Det første er at prestens engasjement, det andre er at prestene ”spiller på lag.”

Prestens engasjement

Det som oftest trekkes frem med prestene i denne menigheten, er deres formidlingsevne og at de fyller gudstjenesten med liv. Vidar sier: *nå er vi ganske heldige med prestene i menigheten vår. For de formidler budskapet bra og klart og tydelig.* Geir beskriver presten som *livlig og veldig flink til å fortelle.* Lasse mener å spore en utvikling fra soknepresten når han vokste opp til soknepresten i dag og til ungdomspresten, hvor de unge prestene er mer livlige og gjør det artig å være på gudstjeneste. Han synes det er dumt at kirken må kalle inn pensjonister på grunn av prestemangel.¹²⁰ Birger bekrefter at han hadde forventet at prestene skulle vært tørre og kjedelige:

Ja, for det har vært en del prester opp igjennom hvor jeg ikke har følt det på den samme måten, det har blitt veldig tørt så det er nesten så man dupper av, men presten her og nå, han er veldig bra!

Man kunne se en sammenheng mellom hvor ofte man gikk på gudstjeneste og hvor mye man snakket om innholdet i prekenen. De to som hadde vært minst i kirken kunne ikke si så mye om innholdet i forkynnelsen, mens det var mer viktig for de andre. Informantene brukte likevel mer tid på å prate om framføringen. For Lasse er humor veldig viktig, og han er tydelig på at måten ting sies er viktigere enn hva som sies:

Ungdomspresten¹²¹ er jo den artigste å høre på, han har jo hele tiden noen artige historier rundt det og bruker seg selv mye. Men hva dem sier sånn sett... Det er nok måten det blir sagt på som fenger meg.

¹²⁰ Dagen før intervjuet ble gjort var det en sak på nrk.no om så stor prestemangel i Den norske kirke at det var behov for å bruke pensjonerte prester for å dekke behovet. Informanten fant fram denne saken under intervjuet.

¹²¹ Informantene bruker i stor grad navn på prestene. Jeg har på grunn av personvernet konsekvent byttet ut navnene på prestene med tittel.

Prestens engasjement uttrykkes også utenfor kirkerommet. Lasse setter pris på at sønnen hans har begynt i ungdomsarbeidet, han sier ungdomspresten *Drar med seg ungdommen på alt mulig rart*. Geir trekker fram sokneprestens engasjement for flyktninger og at han har startet fotballspilling i menigheten.

Prestene "spiller på lag"

Geir: [Ungdomspresten] er jo kjempefin slik med å spille på lag i kirka. Det har jeg blitt veldig glad i.

Jeg: spille på lag?

Geir: Ja, at han snakker det språket som menigheten hører. Og er det konfirmanter så legger han til rette for det og... Så i det hele tatt så er det veldig sportslig aktive prester her, tilfeldigvis.

For Geir betyr det mye at prestene snakker et språk som han forstår; han setter pris på at de har bakkekontakt og er korte og konsise. Han trekker det også fram som positivt at en av prestene hadde vært alvorlig syk og kort tid etterpå gjennomførte et krevende idrettsarrangement. I lys av samtalen som helhet ser jeg dette som et uttrykk for at han verdsetter at prestene er som folk flest, men at man også kan se opp til de.

Lasse forteller ivrig om tida da soknepresten og han sang i ungdomskor sammen. Han forteller også at han kom til gudstjeneste en gang fordi soknepresten lurte på om han kunne det. En annen som setter pris på at prestene ikke er overlegne, er Birger. Han ser på presten som hovedpersonen i gudstjenesten, men likevel opplever han presten som jordnær og inkluderende. Han er også opptatt av at presten skal behandle folk godt, og opplever at presten i denne menigheten gjør det: *[presten] må være veldig inkluderende. Og sånn var det med presten her at (...) [han] tok oss i hånda og snakka med oss*. De setter med andre ord pris på at prestene ikke hever seg over andre.

Vidar er den som bruker minst tid på å snakke om prestene. Han er i det hele tatt mer opptatt av innholdet og hva liturgien gjør med han, og har det jeg vil si er en mer filosofisk og intellektuell tilnærming til gudstjenesteopplevelsen. Det kan forstås på bakgrunn av at han, i motsetning til de andre, har akademisk bakgrunn. Samtidig bør det nevnes at i et semistrukturert intervju vil informanten i stor grad styre samtalen, og Vidar fikk færre spørsmål om prestene enn de andre.

Kvinnelige prester

Alle informantene ble spurt om hvordan de forholder seg til prestens kjønn og samtlige sa at det ikke hadde noen betydning. Det er tre prester i menigheten: en mannlig sokneprest, en kvinnelig kapellan og en mannlig ungdomsprest. Det interessante var at mennene i studien likevel først og fremst forholdt seg til de to mannlige prestene når de beskrev opplevelsene med prestene, og de brukte hankjønnspromen i beskrivelsen. Kapellanen ble ikke nevnt av en av informantene og alle de andre nevnte henne først etter at de hadde snakket mye om de to andre prestene.

Lasse, som i utgangspunktet mener det ikke er så stor forskjell på menn og kvinner, sier:

Når soknepresten kom med det samme budskapet og fortalte det på sin måte så ble det interessant. Og nå har vi fått ungdomspresten som er enda artigere enn soknepresten. Og så har vi kapellanen som er sånn sett veldig ålreit hun også. (...) Soknepresten kjenner jeg jo godt, kapellanen vet jeg jo hvem er og ungdomspresten kjenner jeg jo godt.¹²²

Lasse opplever åpenbart at han kjenner de to mannlige prestene bedre enn den kvinnelige. Han gir nokså konkret skryt til både soknepresten og ungdomspresten, og sier at kapellanen er ”veldig ålreit hun også.”

Geir er nok den som kanskje tydeligst gir uttrykk for at han har ekstra sansen for de to mannlige prestene. Han trekker selv frem presten når jeg ber han si litt om opplevelsen med menigheten: *Det er en veldig fin folkekirke og en veldig fin prest.* I neste spørsmål inkluderer han en prest til: *vi har en prest som er veldig... eller egentlig to, for vi har jo han ungdomspresten.* Først femten spørsmål senere kommer han på den tredje presten:

Men det[å være kreativ] er det de er flink på her da. De to prestene iallfall. Det er som regel... Ja, eller det hender at det er hun, eh, ja at vi har ei prest her også. Som... Hun er flink på en helt annen måte, men jeg synes ikke hun er så engasjerende, men det er ikke noe vondt å høre på henne. Du hører hva hun sier og. Så sånn sett så synes jeg det er et veldig artig mangfold. Det er to kreative som er på forskjellige punkt...¹²³

¹²² Informanten bruker fornavn på alle prestene. Her er navnene byttet ut med tittel.

¹²³ Understrekning i teksten er lagt der informanten la trykket i setningen. Dette er gjennomgående for alle sitat

Etter at spørsmålene fra intervjuguiden var stilt sier jeg til Geir at det er noen som mener at menn ønsker mannlige ledere. Dette sier han at han kan tro på: *Og så tror jeg at vi er skapt litt sånn altså på en måte. Uten at vi skal... Uten at jeg skal påstå at vi mener å være så slem.* Geir er seg bevisst på det politisk korrekte, noe man merker seg hos alle informantene. Ingen informanter sier at prestens kjønn har så stor betydning. Geir virker ikke å ha noe imot kapellanen, og sier at hans synes hun er ”kjempetin” og en ”tin forkynner”¹²⁴, men bemerker: *For å si det sånn: hun er ikke så praktisk med arrangementet. Men for all del, jeg har ikke noe.... Det gjør ikke meg noe forskjell det nei.*¹²⁵ Geir vurderer henne også over en vikarprest som var uttalt homofil: *Han var tin som person, men jeg får ikke noe! Uten at jeg sier noe galt om han for det. Men han gir ikke meg noe.*

For Vidar er det forskjell på kvinnelige og mannlige prester, men det handler ikke om hvorvidt han kan lytte til dem eller ikke:

Når det er en kvinne som taler, så tenker jeg at hun taler med det som utgangspunkt med sine erfaringer som kvinne og sitt liv i forhold til det hun skal formidle. Og da er det greit at hun er kvinne og da lytter jeg til det hun skal si, med det bakteppet at hun også er kvinne ja, og tenker at det hun sier der – det sier hun fort med det bakteppet da.

Vidar mener altså at det er forskjell på kvinner og menn, men at de i forkynnelsen bidrar med forskjellig forståelseshorisont. Ingen av informantene mener at det har noe å si for dem om presten er kvinne eller mann. Likevel får den kvinnelige presten betydelig mindre omtale enn de mannlige, som på sin side får utrolig mye skryt.

4.2.2 Kjedsomhet

Det kom tydelig fram en fordom om at gudstjenesten egentlig er veldig kjedelig. Birger, som har vært mer på gudstjeneste det siste året enn ellers, sier at det *faktisk* var ålreit å komme på gudstjeneste. Hans erfaring var at det hadde vært tørt og kjedelig når han vokste opp, men nå opplevde han at det var mye mer liv. Lasse mener det er avgjørende for en god opplevelse at

¹²⁴ Geir prater ikke østlandsdialekt, og det er åpenbart at ”tin” ikke handler om utseende. Han kaller også soknepresten og ungdomspresten for ”tin”.

¹²⁵ Jeg forstår Geir dit, når jeg hører opptak og ser dette utsagnet i kontekst, at det ikke gjør noe forskjell for han om det er en kvinnelig eller mannlige prest.

man ikke kjeder seg, og mener at livlige prester er hovedgrunnen til at han har trivdes når han har kommet på gudstjeneste.

Generelt brukte informantene mye tid på å snakke om at gudstjenesten *ikke* var kjedelig. Birger og Vidar er skjønt enige om at dette er noe av nøkkelen til å få med flere menn. Vidar, som jobber som lærer, sier det er stor forskjell på gutter og jenter når det gjelder det å sitte i ro og høre på undervisning eller en preken. Han sier at han fortsatt kan kjede seg på gudstjeneste og at det hender han tenker: *å jeg skulle heller tatt meg en tur i skogen det hadde gitt meg mer, eller jobba litt i hagen, det ville vært mer fornuftig, men nå har jeg kasta bort halvannen time her.* Birger er enig: *Jeg tror mange menn synes det er kjedelig å sitte bare rett opp og ned å høre på presten og så opp og ned, og opp og ned.*¹²⁶ *Vi liker å bruke kroppen litt.* Vidar mener både han og andre menn ville trivdes bedre om man gjorde ting sammen i stedet for å bare sitte i ro. Geir mener dette er noe av grunnen til at menn tiltrekkes noen fotballtreninger som soknepresten har tatt initiativ til. Lasse mener det i utgangspunktet ikke er noe spesiell forskjell på kvinner og menn, men at det uansett er det viktig at kirken gjør ting som fenger folk. Dugnad på et leirsted han er glad i er noe han kunne tenkt seg å bidra på.

4.2.3 Musikken

Birger har tidligere erfart at musikk og salmesang i gudstjenesten har vært laber:

Birger: Det er bare orgel og så står dem og synger og på vanlig gudstjeneste så er det bare en eller to som trår til ordentlig da og så sitter resten og bare mumler med og prøver seg litt da.

Jeg: Hvordan oppleves det?

Birger: Det er kjedelig altså. Det er ikke noe hyggelig det. Ikke noe morro heller.

De andre informantene mente også musikken var veldig viktig for opplevelsen deres i gudstjenesten og pratet mye om den. Birger ble positivt overraska over å komme til gudstjeneste det siste året:

Og så hadde de på mange gudstjenester orkester i stedet for orgel da, så det var litt mer liv ikke sant! Så det var litt mer fart i sanger og så spilte de faktisk de gode gamle salmene som jeg lærte når jeg var liten da, så det var litt moro!

¹²⁶ Referer til liturgien og det å måtte stå og sitte

Geir liker når de gjør noe ekstra ut av musikken og skryter veldig av organistene fordi de er veldig kreative og dyktige. For Lasse er det innslaget av band og moderne musikk som gjør det spennende:

Og der har de vært kjempeheldige i menigheten vår hvor de har mange ungdommer som stiller opp og er med og lager litt liv. Og det gjør jo at det ikke blir kjedelig når du kan... når det blir litt stemning!

Vidar er på sin side mest glad i tradisjonsbærende musikk, men kan like innslag av moderne musikk så lenge det ikke bikker over i suggesjonsstemning.¹²⁷ For han er det også viktig med kjente salmer for da kan man ta del i fellesskapet:

Når det er litt kjente salmer og man tenker at denne her var fin, nå kan jeg nesten tralle med. Så er det sånn i menigheten at man står når man synger. Så da blir man på en måte en del av fellesskapet.

Informantene setter pris på når man gjør noe ekstra ut av musikken, være seg orkester, band eller kreative organister. Jeg tolker også kreativitet som et uttrykk for at man vil noe ekstra. Det er også viktig med kjente salmer slik at man kan føle man får til å være med.

4.2.4 Ro

Til tross for vektleggingen av at ting ikke skal være kjedelig er en av de tingene informantene trekker fram som positivt med å komme til gudstjeneste, det med at de kjenner på ro. Vidar har gått en del i kirken de siste årene og opplever nå en ro, selv om det ikke kom helt uten motstand:

Så er det nok det at jeg sitter der og er planta på en stol og må sitte og lytte på en annen sine tanker om liv og tro, så sitter man og lytter selv så finner man liksom roen på det. Av og til er man ikke konsentrert og tankene flyr, men da er det liksom en ro over det også, bare sitte å dagdrømme litt. Så kommer det litt musikk og så er det helt greit. Det har ikke alltid vært sånn. Det var nok sånn i starten at jeg syntes det var litt fremmed for meg. Jeg har nok akseptert det å være i kirka og delta og ta det som det er. Jeg var nok mindre avslappa på det i starten

¹²⁷ Man kan skimte en forskjell i utdanningsnivå og musikksmak her. Plasserer man dette i et Bourdieaus skjema om *det sosiale rom* ser man at det også her er slik at den med høyest utdanning er den som setter størst pris på mer høykulturelle musikalske uttrykk. (Pål Repstad, "Fra ordet alene til sanslig populærkultur?," *I fra forsakelse til feelgood*, red. Trysnes, Irene; Balsnes, Anne Haugland; Repstad, Pål (Oslo: Cappelen Damm akademisk, 2013). 37f)

Han sier også at det er fint med en rytme i liturgien. Birger er enig og sier at det er *Stille og rolig. Får litt sånn ro i kroppen. Slappe av litt*. Geir vektlegger at det er behagelig å komme på gudstjeneste etter en stressende arbeidsuke.

4.2.5 Det sosiale

Informantene uttrykker ingen generell begeistring for kirkekaffen. Vidar har en nokså ambivalent holdning til dette, han sier at det hender han kommer mot slutten av gudstjenesten for å få med seg det sosiale, samtidig sier han: *hvis det ikke er kjentfolk der, så kan jeg like gjerne tenke at jeg bare kan gå fort hjem*. Han mener kvinner trives bedre med det sosiale: *sånne ettermøter og samtaler og kaffeslaperas etter kirke er nok litt mer mange kvinners hjemmearena og hvor de føler seg mer bekvem med det enn menn*. Birger mener også at kvinner trives bedre med det sosiale, mens Lasse ikke har hatt tid til å være på kirkekaffe. Når han minnes ungdomstiden, er det sosiale noe av det viktigste, og her nevner han spesielt noen jevnaldrende gutter som han var med. Geir synes egentlig det sosiale miljøet er bra, men han har fått bedre kontakt med en gruppe menn som han har en bibelgruppe med. På spørsmål om hvordan kirken kan få med mer menn foreslår Vidar *et samlingssted der man, kan snakke om livet da men samtidig kan gjøre det i en sammenheng hvor man gjør ting*. Birger mener at menn ikke vil trives med egne fellesskap fordi de vil ha damene rundt seg, fordi de er flinkere sosialt.

To av informantene mener kvinner er bedre på det sosiale, samtidig som vi ser at det sosiale er viktig for mennene også. For noen er fellesskap med andre menn ettertraktet.

4.2.6 Støtte og trøst eller tjeneste og oppgaver

De av informantene som nevner det, opplever kirken som et godt sted når man trenger trøst eller støtte. Birger mener at kvinner går mer til kirken fordi de er flinkere til å prate om det som er vanskelig. Selv om han nevner at de mest maskuline mennene ikke vil gå i kirken, så mener han at de går i begravelser. Han mener kirken først og fremst har noe å tilby når man har behov for noe, ikke når man har overskudd og vil gi noe: *Jeg tror den kan tilby den trøsten for sorg? (...) Ja, trøst og omsorg. Spesielt død og sånn da*. For Lasse var det viktig at begravelsen til hans far var i kirken, selv om det var uenighet i familien om dette. Vidar merket at han trøstet med et håp om noe etter døden, når datteren var redd for døden, selv om han ikke helt visste om han kunne stå for det.

Geir har oppgaver i menigheten, det samme hadde Lasse når han var ung, og begge har hatt med det tekniske (lys, lyd og bilde) å gjøre. Det har vært flest menn som har hatt de samme oppgavene som de. Lasse sier også at han hadde stilt opp på flekken dersom noen spurte han om å bli med på dugnad på et leirsted han er glad i. Birger syntes det var stas å få lov til å være med å kjøre ungdommene under fasteaksjonen, og kunne gjerne bidratt mer i kirken, men synes det er mange andre organisasjoner som også trenger frivillige. Han har ikke så lyst til å spille instrumentet han vanligvis spiller i gudstjenesten, men syntes det hadde vært mer spennende å være med på oppstarten av et nytt prosjekt, for eksempel å bygge ny kirke.

Ja, det [å bygge en ny kirke]¹²⁸ kunne vært spennende. Ja, for da får man brukt noe av utdannelsen samtidig som man får hjelpe folk

Vi kan legge merke til at ingen av oppgavene som de nevner er ting man også kunne bedrevet med i andre sammenhenger enn religiøse. Jeg mener likevel at man skal være forsiktig med å ikke definere dette som religiøst eller spiritielt.

4.2.7 Oppsummering

Vi har sett at presten er svært viktig for konfirmantfedrenes opplevelse av gudstjenesten. Det har også kommet fram at flere opplever ro knyttet til det å være på gudstjeneste, at kjente salmer hvor man gjør noe ekstra ut av det verdsettes og at det sosiale er viktig for opplevelsen.

Informantene frykter at det skal bli kjedelig, spesielt de som er minst i kirken. I lys av mitt materiale mener jeg at gudstjenesten er god den ikke er kjedelig fordi gudstjenesten er et uttrykk for *engasjement* og inviterer til *delaktighet*. Prestenes *engasjement* og evne til å *spille på lag* med menigheten er også med på å gjøre gudstjenesten god.

4.3 Innholdet

Informantene uttrykker et ønske om at kirken formidler en tro som er fornuftig og at den er frimodig på budskapet sitt. Samtidig er tydelighet noe de ønsker velkomment.

¹²⁸ Her tenker nok Birger på å rent fysisk bygge et kirkebygg.

4.3.1 En fornuftsorientert tro

Vidar og Birger er skjønt enige i at mangelen på tro er en av hovedårsakene til at de ikke går i kirken, og Lasse er enig med disse at det er vanskelig å få troen til å henge på greip:

Jeg er veldig praktisk da. Ting jeg kan ta på, ting jeg kan gjøre noe med. (...) Altså jeg har respekt for og full forståelse for og snakker ikke negativt om de som verken tror eller flyr i kirka mye mer enn meg. Jeg synes det er kjempeåltreit at folk har noe å forholde seg til. (...) Jeg er ikke så god på å tro, jeg vil vite!

Birger mener hovedbudskapet er at Jesus har stått opp, men opplever det som ganske vanskelig å forstå:

Det er greit nok liksom at presten sier det at det Jesus stod opp fra de døde, men hvordan liksom? Hvordan får han til det? Selv om jeg skjønner det at han er Guds sønn liksom, men det er vanskelig for meg å skjønne det, og få de tingene til å stemme selv.

De av informantene som ikke ser på seg selv som kristne synes det snakkes alt for lite om det fornuftige og rasjonelle ved troen. På spørsmål om kirken bare går ut fra at Gud eksisterer eller om man adresserer spørsmålet om Guds eksistens svarer Lasse:

Sånn som jeg opplever det så går de liksom bare ut fra at sånn er det. Men det er ingen som har tatt seg tid til å holdt på å si bryderiet med å fortelle meg hvorfor det er sånn, og det kan nok hende at... Jaja, nå har vel Kåre¹²⁹ gjort det en gang da, han skal ha det.

Vidar mener det å snakke om slike spørsmål vil appellere mer til menn, og setter det som kontrast til et sterkt fokus på nestekjærlighet og medmenneskelighet:

Det kan være litt lite spennende å høre nok en tale om nestekjærlighet og godhet mot hverandre (...) kanskje for en del menn så ville det vært mer spennende å tatt opp mer sånn tema som vitenskap kontra tro. Det kunne jeg vært interessert i å høre om.

I menigheten arrangerer de kvelder med god mat hvor de tar opp spørsmål som omhandler for eksempel vitenskap og tro. I konfirmantopplegget har de gjort det obligatorisk for foreldrene å komme på en av disse kveldene. Der er det undervisning og mulighet for samtale rundt bordene etterpå. Geir har merket seg at det pleier å delta en del menn der, og mener det kan ha noe å gjøre med den gode maten og at man kan komme med egne tanker uten at man er nødt til å si

¹²⁹ Navnet er endret. Mannen betegnes av Lasse som en avdød men tidligere sentral skikkelse i menigheten.

noe.. Ingen av informantene pleier likevel å dra dit, uten at de gir noen spesiell begrunnelse for dette. Det er et paradoks at de etterspør et tilbud som finnes, men som de ikke benytter seg av.

4.3.2 Frimodighet

Informantene setter stor pris på frimodighet. Faktisk er det slik at det er de som går minst i kirka som etterspør dette. Lasse sier engasjert: *Jeg kunne nok tenkt meg at de var litt mer frampå på en eller annen måte, fordi det er så mye annet som skjer i landet vårt nå, som hadde gjort at det trygge som vi har burde flere hatt gleden av.*¹³⁰ Birger vil gjerne at kirken går tydeligere ut og inviterer til gudstjeneste, spesielt når det er noe ekstra musikk. Det virker ikke som om informantene opplever noe klar distinksjon mellom å være frimodig på vegne av kirken og i prekensammenheng. Birger var positivt overraska over hvor bra det presten forkynte var og hvor positivt han snakka om det arbeidet som kirken driver for ungdommene. Det er de to minst kirkevante som er mest opptatt av at kirken må være mer frempå. Lasse ønsker gjerne å bli invitert med på gudstjeneste, og kom en gang etter oppfordring fra soknepresten, men det må være en relasjon der før man kan invitere. Han ville syntes det var rart og sagt nei hvis det ikke var noen han kjente som spurte han.

Tillit til presten, personer og menighetens arbeid virker som en forutsetning for at de skal sette pris på denne frimodigheten. Tidlig i samtalen snakket Birger om hvordan ungdomspresten snakket om ungdomsarbeidet:

Han var veldig positiv og prata positivt om kirken, og prata positivt om menigheten og veldig om det arbeidet som de gjør med klubben som de har i kirken der og det var veldig positivt for meg å høre om det arbeidet de gjør da. Så prøvde jeg da å få sønnen min da til å følge opp da, men han var litt sånn at han hadde fått det litt sånn opp i vrangstrupen da foreløpig.

Prestens frimodighet på vegne av kirken vekker også tillit. Det er vanskelig å si hva som kommer først av høna og egget, men tillit og frimodighet synes å henge tett sammen.

4.3.3 Tydelighet

Ingen av informantene hadde noe problem med tydelighet. Når jeg spør om de opplever at det er greit å være uenig med presten, så sier de ja. Dette er vel å merke et spørsmål som det er

¹³⁰ Egen understreking basert på hvor informanten la trykket i setningen.

vanskelig å si nei på, fordi man ikke vil fremstå som for konfliktsky. To av informantene beskriver seg som nokså direkte og frittalende, og konfirmantfedrene som blir spurt opplever at det er rom for å være uenig i kirken.

Geir er glad for at prestene er tydelig i homofilspørsmålet, men mener kirken beveger seg i feil retning og ønsker at kirken er tydeligere i forkynnelse og profil: *Ja, jeg føler at det har ikke gjort meg noe, det gjør iallfall ikke meg noe, og jeg er ikke så sikker på at det hadde gjort kirka noe heller.* Han prater videre om at han mener at homofilt samlevende ikke skal få være prester og mener kirken ikke tør å stå fast i dette spørsmålet. Han påpeker likevel: *Men for all del, de er velkommen, men de er ikke d... det står da "døm ikke!" – men det står også noe om ledere. Slik føler jeg det, men noen vil mene at jeg er gammeldags.*

Vidar setter pris på at kirken er en tydelig stemme i moralske spørsmål og da spesielt klimaspørsmålet. *Av og til så tenker jeg nok at det er på sin plass da, at noen må sette opp pekefingeren. Men ikke for å fordømme, men for så si at ting ikke er bra.* Han har ikke noe problem med at kirken er tydelig i andre spørsmål heller til tross for at han ikke helt vet om han står for det kirken står for.

Informantene er opptatt av at kirken ikke skal være dømmende, og av informantene er det de som er mest i kirken som nevner det mest. Ingen opplever likevel prestene eller menigheten som fordømmende. En av egenskapene de trekker fram ved Jesus som noe positivt er nemlig det at han var tydelig. Han har ikke noe problem med at kirken er tydelig til tross for at han ikke helt vet om han står for det kirken står for.

Geir etterspør også tydelighet og er glad for at prestene er tydelig i homofilspørsmålet. Han kunne heller tenkt seg en prest som er tydelig homofil enn en som er utydelig og konservativ, så lenge han har respekt.

4.3.4 Jesusbilde

I løpet av intervjuet ble informantene bedt om å gi en beskrivelse av Jesus, slik de har fått han presentert. Alle informantene beskriver Jesus både som en god og varm person og som en tydelig og autoritær person. Vidar beskriver han slik: *det er en person med medlidenhet og omtanke rundt mennesker og samtidig en som er veldig klar og tydelig.*

I løpet av intervjuet ble informantene bedt om å gi en beskrivelse av Jesus, slik de har fått han presentert. Det bildet av Jesus som informantene malte var ofte i tråd med de verdiene som de ellers framholdt som viktige, og ingen beskriver Jesus direkte negativt. Informantene er samstemte i at Jesus var god, lyttende og åpen. I tillegg framholdt de at Jesus var en person med en sterk stemme, og som hadde integritet og turte å sette folk på plass når det var nødvendig. For Birger er Jesus en *som tar vare på de svake i stedet for å bare prate med de som er høyt oppe i samfunnet*, og det å følge Jesus i hverdagen er å følge budene og være god og snill.

Vidar og Birger ser ikke for seg Jesus som en maskulin mann, og Geir er enig i at man maler et for pent og pyntelig bilde av Jesus: *Hvis vi skal ta utseende da, så er jeg ikke noe sikker på at han er så glatt i skinnet at han... Jeg tror godt at han kan være litt såra og... røff og...*

4.4 Grunner til å ikke gå i kirken

Konfirmantfedrene trives stort sett i kirken. De liker presten og i denne menigheten er ikke det som skjer så kjedelig som de hadde fryktet. Hvorfor er det slik at de fortsatt ikke ønsker å gå mer i kirken? Denne delen vil også være todelt. Mens jeg i den første delen vil se på hvordan informantene forholder seg til tro og budskap, vil jeg i den andre delen forsøke å plassere mine funn innenfor det teoretiske rammeverket som teorikapittelet la rundt maskulinitet.

4.4.1 Tid eller tro?

Med unntak av Vidar som er mer skeptisk til det kirken og kristendommen står for, så skylder de fleste på faktorer utenfor kirken¹³¹. Det å få tid er den største utfordringen. Lasse mener han ville gått på gudstjeneste om det var på onsdag kveld, men i helgene er han på hytta og da kommer han hjem også etter ettermiddagsgudstjenestene på søndag.

Jeg: Hva skulle til for at du ville gå litt mer i kirka tror du?

Birger: Nei, mere tid kanskje? Eller jeg synes liksom jeg ikke har nok tid. Det er greit nok å måtte sette av tid til det, men så må det liksom passe inn i timeplanen da.

¹³¹ For Geir handler dette stort sett om at helsa har gjort det krevende den siste tiden. Normalt prioriterer han å bruke tid på gudstjeneste og andre kirkelige aktiviteter.

Jeg: Hva gjør du heller på søndag enn å gå på gudstjeneste?

Birger: Da er jeg ute i skogen

(...)

Jeg: Hvis du personlig hadde opplevd det som viktigere å gå i kirken på søndager, ville du gjort det da?

Birger: Ja

Jeg: Hva skulle til for å oppleve det som mer viktig?

Birger: Da måtte jeg ha hatt en større og sterkere tro tror jeg

Jeg: Hva innebærer det å ha en sterkere tro?

Birger: Da må jeg tro virkelig hardt på at Gud finnes og at Jesus... det skjedde

Dette var et utdrag fra samtalen med Birger. Som vi ser kunne han gjerne tenkt seg å gå mer i kirka hvis han hadde tid, men kanskje handler dette også om at han ikke opplever det som viktig nok til å prioritere. Blant annet sier han i samtalen: *Jeg tror ikke dem hadde savna meg om jeg ikke kom den ene dagen.*

Ser man bak argumentet om tid ligger det noe annet som er den egentlige grunnen: Det oppleves ikke viktig nok når man er usikker på om kirkens lære er sann. Kanskje er det andre ting som også gjør at det ikke oppleves viktig nok? Det ville kanskje opplevdes annerledes om man hadde en oppgave man forsto som viktig? I kampen om tiden taper kirken og det andre ting som vinner, om det er å være på hytta, i skogen eller gjøre forefallende ting hjemme.

4.4.2 Hva andre ville si

Jeg spurte Birger hva kollegaene hans ville sagt om han sa at han var blitt kristen og ville gå i kirka: *"Hæ?!" Ihvertfall et par av dem hadde sagt det! De ville tro jeg var sånn... "hvorfør det liksom? Er du dum liksom?"*

Birger arbeider som håndtverker og har stort sett mannlige kollegaer. I hans miljø kan det virke som om det er litt sett ned på å være kristen og gå i kirka. Vidar er heller ikke sikker på om han

ønsker å få merkelappen som *kristen*. Han går tidvis i kirken og sier at folk får tro som de vil, men han har en fordom om at *kristne* har svarene på rett og galt og at de er prektige:

Da er det den frykten for å bli stempla som ”kristen,” men jeg synes ikke det er noe galt med å være kristen, men jeg vil ikke bli plassert i den båsen for jeg vil ha min egen oppfatning om de tingene der.

For Geir virker det viktig at det er andre menn han har kontakt med i menigheten: *Jeg har litt bedre kontakt med enkelte menn, vi har en sånn mannsgruppe, en sånn bibelgruppe*. For Vidar er det også viktig at han har venner i menigheten: *Jeg har jo venner som går i kirka som jeg og min kone treffer utenfor kirka, så det kan jo være en del av å gå i kirka*. I ungdomstiden var Lasse mer aktiv i kirken, der var ikke de tøffe gutta, men han hadde venner i kirken og nevner spesielt to gutter som han fortsatt har kontakt med som var der med han.

Geir trekker fram mannsfellesskapet som viktig og når Lasse snakker om ungdomstiden og hvor mye han var i kirken da kommer han gjentatte ganger tilbake til to jevnaldrende gutter som han var med i kirken. Det at man har venner i kirken virker viktig, men det er også viktig med andre menn.

4.4.3 Om å få være seg selv

Både Lasse, Vidar og Geir viser at de har piggene ute mot det de beskriver som *masete*. Lasse snakker om Jehovas vitner som *masete*, Vidar er redd for *amerikanske tilstander* med mas om penger og Geir synes mye karismatikk er *masete*.

Vidar og Geir, som kanskje er de som oftest går i gudstjeneste er begge svært skeptisk til det karismatiske. Begge, som sitter med erfaringer fra ulike steder, er veldig skeptisk til gjentakende refreng som har som mål å framkalle følelser i salen. Geir sier: *Jeg kaller det ikke suggesjon, men du blir pressa til å være sånn. Og jeg er ikke sånn, jeg er sånn. Jeg er meg selv*. Vidar er mer direkte og sier han kjenner på motstand når *formålet med musikken der er å få i gang en sånn suggesjonsstemning, at nå skal vi liksom suges inn i en slags stemning*. Vidar snakker om det å være en del av Den norske kirke som *stuerent* i forhold til andre mer karismatiske kirkesamfunn.

Som intervjuer kunne jeg merke at de ble mer engasjerte når de prata om dette. Det å bli mast på handler jo om å bli bedt om å gjøre noe man ikke har lyst eller mulighet til.

Konfirmantfedrene ønsket ikke å bli kontrollert og bli fratatt sin egen vilje, om det var å bli gitt følelser man ikke har eller gjentatte ganger få Jehovas vitner på døra.

Alle informantene nevner elementer i sine erfaringer med kirken som tyder på at det å miste sin autonomi ikke er noe man tar lett på. For Vidar handler dette om å bli satt i en bås han ikke kjenner seg igjen i.

Jeg tror nok det [å bli kalt kristen] er en frykt for å bli satt i bås fra min side. Jeg vil ikke være i den båsen hvor alle tenker likt. Jeg velger å ha min egen oppfatning om hvordan ting er her i livet.

Birger og Lasse har opplevd at de ikke helt forstår eller føler seg dumme. Birger sier når vi snakker om liturgileddene og det å reise seg: *for det første så vet jeg ikke helt hvorfor jeg skal stå! Det har ingen forklart meg.* Han mener også at kirken fort kan gjøre folk passiv. Lasse forteller om en negativ opplevelse med en bibelgruppe fordi alle snakka over hodet på han. De har blitt plassert i en setting som de ikke opplever at er deres hjemmearena.

4.4.4 Mannlighet

I løpet av intervjuet ble alle informantene bedt om å beskrive hva de ser på som mannlig eller maskulint.¹³² Der gjorde jeg to observasjoner. Det første var den umiddelbare motstanden på å i det hele tatt svare på spørsmål rundt maskulinitet og kjønnsforskjeller. Jeg opplevde å måtte gå flere runder og forsøke forskjellige inngangsvinkler for å få informantene til å svare på spørsmålet. Det andre var at informantene hadde en meget klar forståelse av hva som er politisk korrekt og unnskylder seg ved å si noe i mot det eller at de sier seg enig i politisk korrekte holdninger. De samme observasjonene gjorde Claes Ekenstam i sin analyse av kvalitative studier på mannlighet i Sverige.¹³³

Det er påfallende hvordan alle informantene synes at de mest maskuline¹³⁴ mennene ikke ville trivdes eller passet helt inn i kirken. Birger mener de mannlige kollegaene på jobben ville latterliggjort han og kalt han dum om han begynte å gå i kirken og kalle seg kristen. Geir trekker på smilebåndet når jeg spør han om hvordan hans kollegaer ville trivdes i kirken, han mener de

¹³² For informantene flyter begrepene ”mann”, ”mannlighet” og ”maskulinitet”

¹³³ Ekenstam, "Klämda män." 183

¹³⁴ Her ble ikke begrepet maskulinitet definert. Gjennom alle intervjuene fikk informantene selv definere begrepet.

ikke ville klart å sitte i ro. Lasse snakker på sin side om hvordan de tøffe gutta ikke var med i kirken når han var ung.

Foruten Lasse, som mener at det ikke er noen særlig forskjell på kvinner og menn og som derfor vegrer seg for å svare på hva som er maskulint, kommer det ikke noen direkte motstridende syn på hva som er mannlig.

Informantenes generelle bilde av mannlighet

Tidligere i analysekapitlet har vi sett at informantene knytter en del av opplevelsene sine til det at de er menn. Grunnen til dette er nok at de var klar over mitt forskningsspørsmål, og at jeg noen ganger spurte direkte om det. Kort oppsummert er dette noen av påstandene som gikk igjen hos flere:

- Menn har vanskeligere for å sitte i ro og ønsker aktivitet, gjerne ute
- Menn er ikke like gode på det sosiale som kvinner
- Menn forholder seg til tro på en rasjonell og logisk måte

Det er Vidar som målbærer den mest tydelige forståelsen av maskulinitet. På spørsmål om hva han mener definerer en ”mannemann”¹³⁵, svarer han:

Det er en sånn der staut viking som klarer seg selv som er selvbergende. En slags Isak Sellanraa fra Markens grøde som sørger for seg selv og som er (...) handlekraftig som står for det han mener og som skaper sin egen framtid og som skaper sin egen lykke.

Vidar beskriver helt klart en mann med sterk autonomi, selv om han ikke nødvendigvis selv vil identifisere seg med dette mannsidealet.

Lasse mener det i utgangspunktet ikke er noe forskjell på menn og kvinner, men påpeker at menn er fysisk sterkere og dermed kan gjøre noen arbeidsoppgaver som kvinner ikke kan. Geir mener at menn har et behov for en følelse av at ting går framover og at det er fremdrift, derfor vil ikke alle trives i en kirke som ikke gir følelsen av det. Vidar synes på sin side at han like gjerne kunne vært hjemme noen ganger og gjort noe forefallende arbeid i stedet for å være på gudstjeneste.

¹³⁵ Dette er et begrep som dukket opp i løpet av samtalen og representerer en mann som er veldig mannlig.

Jeg mener dette viser at informantene forfekter en mannlighet som er kroppslig i form av fysisk styrke og ønske om aktivitet. Den er også rasjonell, handlingsorientert, selvstendig og lite sosialt orientert.

Tøffhet

Det mest gjentakende uttrykket for maskulinitet er likevel tøffhet, selv om de ikke nødvendigvis ser på seg selv som tøffe eller mener det er viktig å være tøff. Flere nevner ishockeymiljøet som en arena hvor det er maskuline og tøffe menn. Hvordan man ser på maskulinitet er preget av lokalmiljøet.¹³⁶ I dette lokalsamfunnet er det tydelig at ishockey er viktig og dermed er med på å forme hva som er maskulint og ikke. Lasse beskriver ishockey slik:

Ja, der må du være tøff. Du må tåle en trøkk. Du spiller ikke ishockey hvis du egentlig vil gå med høyhælte sko, men det ser du jo også på dem. Jeg har jo ei venninne som spiller ishockey og hun er jo en muskelbunt. Så det er klart hun er jo veldig maskulin. Hun går ikke i kirka for å si det sånn. Det vet jeg!¹³⁷

Med bakgrunn i Lasses utsagn og det generelle inntrykket fra intervjuene vil jeg si at i konfirmantfedrenes verden går ikke tøffhet og kirkegang så godt sammen.

Menn skal jo være litt tøffe og ikke vise følelser. (...)hvis du er litt sånn følelsesmenneske så kan du trives bedre i kirken kanskje. Hvis du er litt sånn småtøff og brysk da så er det ikke så kult da.

Dette sa Birger når jeg spurte han om hvorfor det var færre menn enn kvinner i kirken. Det er også tydelig hos både Lasse og Geir som henter fram erfaringer fra ungdomstiden. Lasse forteller: når jeg var ung så fløy jeg en del i nabomenigheten. For de tøffe gutta de var ikke der, de som spilte ishockey (...) de tøffe gutta som hadde moped og hang på hjørnet de var ikke med oss. Han forteller også at han ble overraska over naboen, ei skikkelig tøff dame, som hadde trivdes så godt på kveldsgudstjenestene i menigheten.

Ekte og falsk maskulinitet

Geir kommer med en interessant distinksjon mellom det han mener er falsk og mer ekte maskulinitet. Etter å ha snakket om hvordan tøffhet preger mannsideal, historier fra

¹³⁶ Lorentzen, "Forskning på menn og maskuliniteter." 126

¹³⁷ Vi merker oss at maskulinitet og tøffhet ikke er begrep som kun er forbeholdt menn.

ungdommen om jevnaldrende gutter som slåss og drakk og en kollega som han kalte ”brøleapa” snakker han om falsk maskulinitet:

Geir: Jeg vil jo si sånn brautende maskulinitet er falsk jeg da!

Jeg: Hva ligger i det da?

Geir: Nei, jeg vet ikke hvordan jeg skal definere det jeg. Men det er vel kanskje når man står og roper høyest og slår hardest i... glaset¹³⁸ for å si det sånn.

Geir, som er den mest aktive kirkegjengeren, gjør flere ganger i løpet av samtalen en distinksjon mellom seg selv og andre menn som virker å være preget av en annen maskulinitet som preges av tøffhet, alkoholkonsum, slåssing og en brautende fremtoning. Det virker her som om han distanserer seg fra disse, selv om han gjentatte ganger beskriver hvordan han holdt kontakten med guttene som ikke var med i det kristne ungdomsmiljøet han var en del av. Han mener altså at de andre preges av en falsk maskulinitet.

4.5 Oppsummering

I denne delen har jeg presentert resultatet fra det empiriske materialet. I den første delen av analysen så vi på informantenes erfaringer med menighet og gudstjeneste den siste tiden. Konfirmantfedrene har en overraskende positiv opplevelse av kirken. For at det skal være en god opplevelse må de oppleve en god prest og at det ikke er kjedelig. Spesielt er de fornøyd med prestene, selv om de ikke snakker så mye om den kvinnelige presten. De er glad for at prestene og musikken gjør at det ikke er så kjedelig som de hadde fryktet, men det fordrer at de opplever et engasjement og at de føler seg delaktig i gudstjenesten. Det sosiale aspektet ved menighetsfellesskapet er viktig selv om de har et litt ambivalent forhold til kirkekaffen, og det virker som om de ønsker fellesskap med andre menn i kirken.

Videre så vi at de etterspør en tro som er rasjonelt forsvarlig og det verdsettes en tydelig og frimodig forkynnelse. Informantene har et bilde av Jesus som varm og god på den ene siden og tydelig og streng på den andre.

¹³⁸ Geir leter litt etter ordene og virker ikke helt fornøyd med valget av ordet ”glaset”

Til slutt så vi på hvordan mennene argumenterer for å ikke være så delaktig i gudstjenesten. Det er mangel tid og en opplevelse av at man ikke helt klarer å tro på kirkens budskap som informantene nevner som de viktigste grunnene til å ikke gå i kirken. Vi så at masete kristne er noe som gjør at konfirmantfedrene får piggene ut, samtidig virker det andre vil si kan virke inn. I tillegg kan det å bli kristen og mer delaktig i kirkens liv være en form for å miste sin autonomi i følge noen av dem. Informantene forfekter et maskulinitetsideal som er preget av blant annet tøffhet, noe som ikke ser ut til å passe så godt inn i kirken.

5 Diskusjon

Nå vil funnene fra analysen bli satt i sammenheng med teorien som ble presentert i teorikapitlet og forskning fra forskningsoversikten.

5.1 Hvordan erfarer konfirmantfedrene kirken?

Konfirmantfedrene uttrykker i det hele tatt en veldig positiv erfaring med kirken den siste tiden. For dem er en god gudstjenesteopplevelse knyttet til at det ikke er kjedelig, men at de i stedet ser et engasjement fra aktørene og at gudstjenesten inviterer til deltakelse. Prestenes opptreden er også svært viktige for opplevelsen, og bidrar positivt når de er engasjerte og spiller på lag med forsamlingen.

5.1.1 Engasjement og delaktighet

I studien som Davis gjennomførte fant han at menn som ikke regelmessig går i kirkens synes det å gå i kirken er kjedelig.¹³⁹ Mitt materiale samsvarer med dette. De som sier de går minst i kirken er også de som oftest nevner det med kjedsomhet.

Dersom gudstjenesten ikke skal oppleves kjedelig er det viktig at gudstjenesten uttrykker et engasjement gjennom at det blir gjort litt ekstra ut av enkelte deler av gudstjenesten, oftest nevnes sang og musikk. I en studie av konfirmantgudstjenester utført av forskere ved Teologisk fakultet ved Universitetet i Oslo i 2017 påpeker Øierud at konfirmanter kjedet seg i stor grad. I menigheten Alfa var det lite sang og organisten spilte flere feil på sanger som forsamlingen ikke kunne. I menigheten Gamma var det imidlertid kjente salmer, men forsangergruppe og ekstra instrument var deltakende og sangen fra salen var betydelig sterkere. I Alfa var det tydelig at konfirmanter kjedet seg betydelig mer enn i Gamma.¹⁴⁰ Dette samsvarer med funnene i min studie. Informantene oppgir at dårlig menighetssang med ukjente sanger er noe som trekker ned opplevelsen av gudstjenesten og gjør den kjedelig.

¹³⁹ Davis, "Men and the Church." 48f

¹⁴⁰ Gunnfrid Ljones Øierud, "Deltakerroller for konfirmanter," Red. Elisabeth Tveito Johnsen, *Gudstjenester med konfirmanter: En praktisk-teologisk dybdestudie med teoretisk bredde*, vol. 12, Prismet Bok (Oslo: IKO-forl., 2017). 196f

5.1.2 Prestens etos

I denne studien forsøker jeg å se hvordan menns lave kirkedeltakelse kan forstås ved å se på konfirmantfedrenes erfaringer. Et av de tydeligste funnene er at måten presten er på har svært stor betydning for mennenes erfaringer med kirken. Tidligere presenterte jeg også eksempler fra nyere skandinaviske studier som viser at prestens framtrede har stor betydning for hvordan forkynnelsen og gudstjenesten oppleves. Konfirmantfedrene har gode erfaringer prestene fordi de er engasjerte og spiller på lag med menigheten. Blant annet så vi:

- Prestene oppleves åpne og inkluderende
- De er gode og tydelige formidlere som prater forståelig
- De lager liv og er kreative
- De er sportslig aktive

Mye av forskningen som ble lagt fram er nordisk og har fokus på forkynnelsen, og man ser i min studie at oppfattelsen av presten er viktig også utenfor forkynnelsessituasjonen. Eksempler på dette er: vennskap med presten fra gamle dager, ungdomsprestens oppfinnsomhet i ungdomsarbeidet, sokneprestens sportslighet som blant annet innebærer fotballspilling i menighetssammenheng.

Det er i det hele tatt lite friksjon mellom mitt materiale og Marianne Gaardens funn og teori om prestens etos.¹⁴¹ Mitt materiale utvider dog prestens etos til også å handle om hvordan presten er utenfor talesituasjonen, selv om informantene ser på prekenen som gudstjenestens høydepunkt.

Prestens holdning og autentisitet

Det å føle at man liker presten var viktigere enn innholdet i forkynnelsen i følge Gaarden.¹⁴² Davis fant også kirken måtte være autentisk og romme hele livet, og at pastoren opplevdes som en ekte og trygg leder slik at gudstjenesten opplevdes som noe positivt.¹⁴³ Prestene i menigheten får mye skryt på grunn av sitt engasjement, sin utstråling og evne til formidling. Flere av informantene beskriver en slags forventning om at presten skal være kjedelig, uengasjert og langtekkelig, men så blir de positivt overrasket over at det motsatte er tilfelle. Vi kan si at

¹⁴¹ Gaarden, *Prædikenen Som det tredje rum*. 69ff

¹⁴² Ibid. 71

¹⁴³ Davis, "Men and the Church."52f.

konfirmantfedrene opplever at prestene har *autentisitet*.¹⁴⁴ Engasjement og troverdighet henger sammen, for det er vanskelig å vise ekte engasjement uten å tro på det man holder på med. Man kan derfor trekke den slutningen at konfirmantfedrene opplever at prestene selv tror på det de holder på med.

For Fylling ble også engasjement et viktig begrep. Hun så at når presten tok med historier fra eget liv og sterk hadde stor innlevelse var prekenopplevelsen bedre.¹⁴⁵ Det samme er tydelig i mitt materiale.

Konfirmantfedrenes tillit til prestene er fundert i at prestene ikke hever seg over andre, men behandler dem med respekt og er deres likemenn. Marianne Gaarden beskriver dette som prestens *holdning* ovenfor menigheten.¹⁴⁶ Birger uttrykker dette tydeligst når han snakker om hvordan presten ikke gjør forskjell på folk og at han framstod som *positiv*. Vidar er glad for at prestene tør å snakke om moralske spørsmål, hans erfaring er at de klarer å gjøre det uten å bli fordømmende.

Den resiproke relasjon

Da Geir beskrev prestene sa han at de *spiller på lag*. Språket er forståelig og de er som folk flest. Marianne Gaardens begrep *den resiproke relasjon* handler om at presten gjennom en åpen, nærværende og engasjert klarer å skape en gjensidig relasjon som gjør at tilhørerne lar seg engasjere.¹⁴⁷ I mitt materiale viste det seg gjentatte ganger at informantene henviste til en relasjon til presten eller en vurdering av presten som en vanlig person. Jeg mener det er tydelig å se at prestene oppleves som personer man kan ha en gjensidig relasjon til og dermed vekker tillit. I kapitlet om homososialitet skal vi også se at presten vurderes som en mann blant andre menn.

¹⁴⁴ Gaarden, *Prædikenen som det tredje rum*. 71

¹⁴⁵ Fylling, *Hellige ord i vanlige liv*, 2015.

¹⁴⁶ Gaarden, *Prædikenen som det tredje rum*. 73

¹⁴⁷ Ibid. 79f

5.2 Hvilken rolle spiller mannlighet?

I tråd med forskningsspørsmålet skal vi i denne delen se på hvordan maskulinitetsteori kan gi svar på noen av de grunnene til at konfirmantfedrene ikke ønsker å ta en større del av gudstjeneste- og menighetsliv. Her vil de to hovedbegrepene fra teoridelen *frykt for å miste kontroll* og *homososialitet* være utgangspunktet for å tolke en del av mennenes erfaringer.

5.2.1 Frykten for å miste kontroll

I dette delkapitlet vil jeg plassere en del av mine funn i rammen av Kimmel og Ekenstams teorier om at mannlighet handler om en frykt for å miste kontroll eller bli kontrollert.¹⁴⁸ Denne frykten for å miste kontroll må sees i sammenheng med mannlighet. Siden mannlighet tar ulike form i ulike kontekster, vil det være ulike ting som i sterkere grad fremstår som viktig å ikke miste kontroll over. Frykten for å bli kontrollert er naturligvis allmennmenneskelig, men Ekenstam mener at i den vestlige mannligheten er sammenkoblingen med selvkontroll så sterk at den preger menn mer enn kvinner.¹⁴⁹

I min studie ser vi:

- Informantene ønsker å beholde sin autonomi
- Informantene ser på tro i logisk-rasjonelle termer. Å tro handler om å sannsynliggjøre at Gud finnes
- De ønsker ikke å bli dratt i en retning de selv ikke er enig i. To av informantene trekker frem karismatikk som masete, og en annen er skeptisk til Jehovas vitner.
- Kjente salmer er positivt mens ukjent liturgi som ingen har forklart oppleves negativt.
- Tydelighet og frimodighet verdsettes
- Informantene beskriver en autonom Jesus

Jeg vil argumentere for at de kritiske bemerkningene som informantene kommer med når det gjelder gudstjenesten og kirken i stor grad kan knyttes opp mot frykten for å miste kontroll og bli kontrollert. Konfirmantfedrenes brodd mot masete kristendom som forsøker å forme dem til noe de ikke er mener jeg er et uttrykk for denne frykten for å miste kontroll.

¹⁴⁸ Ekenstam, "The History and Future of Studies on Men and Masculinity." 17; Kimmel, *Manhood in America*. 4

¹⁴⁹Ekenstam, "Klämda män." 217f

Vi ser et grunnleggende ønske om autonomi, å vite hva man holder på med, føle delaktighet og å kunne stå inne for det som skjer hos konfirmantfedrene.

I en studie av konfirmantgudstjenester utført av forskere ved Teologisk fakultet ved Universitetet i Oslo i 2017 så man det samme: Det å ikke føle at man forstår det som foregår gjør at man får en betydelig mer negativ opplevelse.¹⁵⁰ De stilte spørsmål ved om det forutsettes at man har kjennskap til kristen diskurs og praksis for at man skal føle seg deltakende i det som foregår.¹⁵¹ Vi har allerede sett hvordan kjente salmer inviterer til deltakelse og at Birger gir uttrykk for en frustrasjon over at han ikke skjønner hvorfor han skal reise seg og sette seg i liturgien.

Informantene sier at de trives betydelig bedre når det er kjente sanger og Birger sier ingen har fortalt han om hvorfor han skal stå og sitte i liturgien. Geir mener flere menn trives på tapaskveldene fordi man kan bidra selv og ikke er tvunget til å si noe. Samtidig virker det som om det er noe trygt med kirken også. Flere av informantene oppfordrer ungdommene sine til å bli med i ungdomsarbeidet, Lasse synes det føles trygt.

Rasjonell tro

Det kan virke som om mangelen på tro er hovedgrunnen til å ikke gå i kirken for konfirmantfedrene. De tre av informantene som er minst i kirken mener at prekenen i for stor grad forutsetter at Gud finnes, når de sitter med spørsmålet om man kan forsvare Guds eksistens. Harald Olsen gjør ulike klassifiseringer av spiritualitet, og hvis man bruker hans skjema kan man si at konfirmantfedrene i første omgang har en *verbal-rasjonell spiritualitet*. Olsen definerer denne typen spiritualitet slik:

Verbal-rasjonell spiritualitet legger hovedvekt på forkynnelse og verbal formidling, og en framstilling av troens innhold og erfaringer som er rasjonelt tilgjengelig og akseptabel.¹⁵²

Jeg mener *akseptabel* er et nøkkelbegrep her. Mennene ønsker at de kan forsvare troen logisk så man finner den akseptabel. Dersom man baserer livet på noe man ikke rasjonelt kan stå inne

¹⁵⁰ Man kan merke seg at konfirmantstudien omhandler begge kjønn

¹⁵¹ Tveito Johansen, 198

¹⁵² Harald Olsen, "Fra Lærepreken Til Lysglobe - Ny spiritualitet i statskirkelige menigheter på sørlandet," i *mykere kristendom? - Sørlandsreligion i endring*, red. Pål Repstad og Jan-Olav Henriksen (Bergen: Fagbokforlaget, 2005). 123

for, har man mistet mye av kontrollen. Som Lasse sa: *Jeg er ikke så god på å tro, jeg vil vite!*¹⁵³ Tradisjonelt har man sett rasjonalitet og følelser som motsetninger hvor førstnevnte har tilhørt det mannlige.¹⁵⁴ To av informantene sier også at menn er mer interessert i det rasjonelle ved troen, noe som kan tyde på at dette er en mannlighetsforestilling som fortsatt eksisterer. Det å miste kontrollen og overgi seg til noe man ikke kan forsvare blir det samme som å ikke kunne opprettholde sin mannlighet. Ekenstam bekrefter Vidars tanker om at menn har en tendens til å være mer analytiske og basere mye på det rasjonelle.¹⁵⁵

Tydelig og frimodig

Informantene verdsetter at kirken er tydelig og frimodig. Som Lasse sier: *Jeg kunne nok tenkt meg at de var litt mer frampå på en eller annen måte.* Samtidig viser de to mest kirkevante en stor skepsis til karismatikk og det de kaller suggesjon. Geir reagerer når noen prøver å få han til å være noe han ikke er. Davis forskning sa også at menn utenfor kirken opplevde at kirken prøvde å få dem til å være noe de ikke var og at de ikke turte å stå for noe. Her ser vi likheten med mine funn. Davis fant også at de mente kristne var hyklere og at kirken bare var ute etter penger.¹⁵⁶ Vi ser i liten grad at dette gjelder konfirmantfedrene, med unntak av Vidar som sier han reagerer på mas om penger, men at han ikke har opplevd det sånn i Den norske kirke. Han kaller dette *amerikanske tilstander*. Det er nærliggende å tro at Den norske kirke framstår nokså annerledes på disse punktene enn amerikanske kirker som ikke er statsfinansiert og som nok står i fare for å framstå som hyklersk i en tradisjon med tydeligere tale og mindre jantelov.

Frimodighet og tydelighet utviser en viss kontroll og styrke. Jeg mener det er grunn til å tro at mennene vektlegger dette fordi det å bli en del av noe som ikke har kontroll oppleves lite tiltalende for en som ønsker å ha kontroll. Davis forskning ledet fram til at en positiv atmosfære var viktig. Som vi har sett så verdsetter konfirmantfedrene også dette. Lasse ler når jeg spør han om kirken er på vinnerlaget eller taperlaget og henter fram en nyhetsartikkel om prestemangel. Birger synes ikke kirken akkurat står på barrikadene og skjønner ikke hva de skulle kjempet for. Kontroll, frimodighet, tydelighet og en positiv atmosfære henger sammen, og i lys av

¹⁵³ Ekenstam, "Klämda män." 177

¹⁵⁴ "The History and Future of Studies on Men and Masculinity." 7; 20

¹⁵⁵ "Kroppen, viljan & skräcken för att falla." 30.

¹⁵⁶ Davis, "Men and the Church." 48f

teorien om frykten for å miste kontroll, mener jeg dette er en nøkkel for at menn i større grad skal bli en del av kirken.

Når man mister kontroll

Både Yocum og Davis hevder på bakgrunn av sin forskning at menn i større grad søkte kirken og var åpen for kristen tro når de var i en reseptiv fase i livet og hadde behov for støtte, trøst eller omsorg.¹⁵⁷ Man kan til en viss grad finne støtte for dette også i mitt materiale. Informantene viser at kirken har noe å tilby når man er i sorg eller trenger støtte. Deres erfaring er også at det er trygt at ungdommene er i kirken. Det kan virke som om kirken kan være et trygt sted når man selv opplever at man mister kontrollen. Kirken er i større grad et sted for den som trenger å motta enn den som har noe å gi.

I sin doktorgradsavhandling om presters spiritualitet oppdaget Tone Stangeland Kaufman at spiritualiteten til prester som var i nyplantingsmenigheter (alle menn) avvek betydelig fra andre presters spiritualitet.¹⁵⁸ Dette er interessant fordi det å plante en ny menighet innebærer at man må gi mye av seg selv og sine ressurser. Man ser også små tegn til at noen av informantene kunne synes det var mer spennende å være med på start av nye prosjekter i menighetssammenheng. Kanskje er det måten Den norske kirke fremstår på som gjør at de opplever det som et sted for å få mer enn et sted for å gi. Birger ser for seg at han gjerne kunne tenke seg å være med å bygge en kirke,¹⁵⁹ Geir mener at menn trenger at kirken beveger seg framover og Lasse synes at kirken må være mer frampå. Det at de i så stor grad setter pris på at prestene viser et stort engasjement og at de liker tydelighet og frimodighet kan også være et tegn på at de ønsker en kirke som er fremoverrettet og forsøker å utrette nye ting. I tillegg har vi sett at de forbinder mannlighet med både handlekraft og aktivitet. Yocums studie viser at menn også kom til kirken når de følte de hadde noe å gi og fikk oppgaver som passet dem.¹⁶⁰ Kanskje vil en framoverrettet kirke også gi inntrykk av at det er viktig at man både deltar og bidrar, noe som kan gjøre at kirkelig engasjement vinner kampen om den enkeltes tid?

¹⁵⁷ Ibid. 52ff; Yocum, "Involving Men in the Church." 59f

¹⁵⁸ Tone Stangeland Kaufman and menighetsfakultet Det Teologiske, "A New Old Spirituality? : A Qualitative Study of Clergy Spirituality in the Church of Norway" (MF Norwegian School of Theology, 2011). 86; 257

¹⁵⁹ Her forstår jeg Birger dit at det å "bygge kirke" som å fysisk bygge et nytt kirkebygg.

¹⁶⁰ Yocum, "Involving Men in the Church." 59f

Et spørsmål jeg sitter igjen med er: Opplevs kirken mer attraktiv for en del menn om den i større grad forsøker å vinne nytt terreng, i form av misjon, nyplanting eller offensiv diakoni? Dette er noe som ville vært interessant å utforske videre.

Å beholde kontrollen – en motsetning til å tro?

Er ikke nettopp det å i større grad bli en del av kirkens fellesskap og å tro på noe man ikke kan se en form for å miste kontroll? Davis oppdaget at menn som gikk i kirken og de som ikke gjorde det ofte hadde helt motsatt inntrykk av kirken.¹⁶¹ Har en mann innfunnet seg med kirkens budskap og gjort det til sitt eget og tar del i det med hele seg, så mener jeg at man ikke har mistet kontroll. Dersom det oppleves som å miste kontroll å bli kristen eller å knytte seg til kirkens fellesskap, gir det mening at Davis fant at et sterkt lederskap man hadde tillit til var viktig.¹⁶² Det at man mister kontroll må bli snudd til selvkontroll.

5.2.2 Homososialitet

Homososialitet handler om at menn foretrekker samvær med andre menn for å bekrefte sin egen mannlighet og unngå å bli definert utenfor.¹⁶³ Jeg vil trekke frem disse funnene fra analysedelen:

- Informantene synes å mene at jo mer mannlig en mann er, jo mindre passer han inn i kirken
- To av informantene mener deres mannlige kollegaer ikke ville trivdes i kirken og at de ville latterliggjort det som foregår der
- Det synes viktig for flere av informantene å ha relasjoner til andre menn i kirken, to etterspør møteplasser for menn
- Informantene forfektet et nokså tradisjonelt syn på mannlighet med verdier som tøffhet, selvstendighet, autonomi, aktivitet og handlekraft.

Kan man forklare menns vegring mot å delta i gudstjenesten i sterkere grad med homososialitetsbegrepet?

¹⁶¹ Davis, "Men and the Church." 48

¹⁶² Ibid. 53

¹⁶³ Langeland, "Maskulinitetens refleksive nostalgi." 282

Kristendommen som umannlig

Ekenstam finner i sin forskning at det slett ikke er en ny trend at kristendommen oppleves som mindre mannlig. Allerede i førindustriell tid kunne man se at kristendommens mannlighetsideal brøt med andre syn på mannlighet.¹⁶⁴

I en del av miljøene som informantene beskriver kan det virke som om kravene til mannlighet ligger så langt fra det man forbinder med kirken at man kan forstå at noen vil definere det som umannlig å gå i kirken. Til en viss grad vekker det gjenklang til dikotomien mellom kristen og germansk mannlighet, dog i betydelig mildere grad. Birger og Geir, som kanskje har de mest tradisjonelle mannsyrkene, forteller om hvordan deres kollegaer ikke ville trivdes i kirken og til dels latterliggjort de som går der. Samtidig som konfirmantfedrene beskriver mannlighet hvor tøffhet og rasjonalitet er viktig, snakker to av de om kirken som et sted for følelser og kristent engasjement som nestekjærlighet.

Homososialitetens vesen går ut på at mennene ønsker å omgås og være i relasjon med de som defineres som mannlig i den gitte konteksten.¹⁶⁵ Dersom den homososiale sjargongen og de reglene som finnes der blir brutt, står man i fare for å bli stemplet som umannlig.¹⁶⁶ Er det vanskelig å leve opp til kravene blir frykten for å være umannlig enda sterkere.¹⁶⁷

Det er vanlig å føle at man ikke lever opp til idealene som settes i en bestemt gruppe,¹⁶⁸ noe vi også ser i måten konfirmantfedrene forholder seg til de maskulinitetsideal som finnes i sitt miljø. *Jeg er ikke tøff og har aldri vært det. Jeg ser ikke at man skal være det for å være [mann]*, sier Geir, som likevel bekrefter at tøffhet har med mannlighet å gjøre. Selv om man selv ikke vil identifisere seg med de mannlighetsidealene som finnes vil man spille etter de reglene som foregår i det sosiale spillet i den homososiale gruppen de er en del av.¹⁶⁹

¹⁶⁴ Ekenstam, "Kroppen, viljan & skräcken för att Falla." 44f

¹⁶⁵ Holgersson, "Homosociality as a Gendered Process." 26f

¹⁶⁶ Langeland, "maskulinitetens refleksevene nostalgi." 282; Holgersson, "Homosociality as a Gendered Process." 26f

¹⁶⁷ Ekenstam, "Klämda män." 177

¹⁶⁸ Holgersson, "Homosociality as a Gendered Process." 28

¹⁶⁹ Ibid. 29

Som vi så i delkapittel 4.4.1 er det viktig med relasjoner inn i menigheten for å knytte seg til fellesskapet. Vi så også at det var viktig at man hadde kamerater i kirken. Det samme så Davis som mente at dette var den viktigste faktoren for å trekke menn til kirken.¹⁷⁰ Har man et fellesskap av menn i kirken (uttalt eller uuttalt) kan man lettere forsvare sin delaktighet fordi man vil få et nytt homososialt fellesskap som bekrefter ens mannlighet. Det å være blant andre menn vil bekrefte at mannen ikke er umannlig til tross for at han er en del av en kirke som blant mange andre menn med andre mannligheter vil definere som umannlig. Mannlighetens vesen er jo at den tar ulik form i ulike miljø, og i et kristent miljø kan det dannes en egen form for mannlighet.

Det at flere av mennene nevner at det hadde vært fint med aktiviteter ute som et ledd i å rekruttere flere menn, kan også være et uttrykk for at de ønsker å gjøre noe som oppleves mer akseptabelt i det mannlige fellesskapet. Flere nevner det at gutter og menn ikke er så gode til å sitte i ro, noe som var et av elementene i en *kroppslig* mannlighet. Kanskje er det ikke så mange andre menn som rynker på nesen om man blir med menigheten på skogstur enn om man drar i kirken på bønnemøte. Samtidig kan dette være et uttrykk for et ønske om å ikke miste kontroll gjennom å gjøre noe man behersker og som man opplever som sin hjemmearena.

Kvinnelige prester

Woody L. Davis mente å finne i sin forskning at et sterkt mannlige lederskap var viktig for å trekke menn til menigheten.¹⁷¹ Økland så i sin studie at informantene i stor grad brukte mannlige pronomen, men kunne rette på seg selv, mens de aldri kun brukte hunnkjønnspronomen. Han så også at informantene kun nevnte menn når de snakket om sine favorittforkynnere.¹⁷²

I min studie så vi at:

- Ingen mente prestens kjønn hadde noe å si for dem
- De to mannlige prestene får betydelig mer og bedre omtale enn den kvinnelige
- Det brukes hankjønnspronomen om presten og den kvinnelige presten ble nevnt senere enn de to andre.

¹⁷⁰ Davis, "Men and the Church." 52f

¹⁷¹ Ibid. 52ff

¹⁷² Økland, "Jeg er veldig fan av nn, han er kjempeflink." 41

Økland hadde fokus på forkynneren, mens min forskning har dreid seg om gudstjenesten som helhet, likevel ser vi at det er noen likheter. Økland mener hans forskning viser at kvinner må arbeide hardere for å opparbeide seg etos hos både mannlige og kvinnelige tilhørere.

Leser man dette funnet inn i maskulinitetsteori og temaet homososialitet kan det bli interessant. Både Ekenstam¹⁷³ og Prestjan¹⁷⁴ fant i sin historiske forskning en stor forskjell mellom de verdslige mannlighetsidealene og kristne verdier. For presten var dette spesielt utfordrende. Teorier om homososialitet handler om at menn søker fellesskap med andre menn, og da gjerne de man ser opp til for å unngå å bli definert som umannlig. Siden det å være i kjernen av det mannlige fellesskap er det som bekrefter ens mannlighet, vil flere si at det er viktig å holde kvinner og umannlige menn på avstand. Dette foregår ikke nødvendigvis på et bevisst plan hos den enkelte og naturligvis i svært ulik grad. Homososialitetsbegrepet brukes ofte for å forklare hvordan kvinner holdes ute av lederposisjoner. Det kan også bidra til å forklare hvorfor Geir er skeptisk til den homofile vikarpresten, men det kan også handle om at denne presten ikke var spesielt dyktig, hadde en annen teologisk profil eller talte på en måte som ikke traff informanten.

Min forskning bekrefter antakelsen om at mannlige prester blir mer ansett enn kvinnelige blant menn. Samtidig er ikke dette nok til å trekke tydelige konklusjoner. For det første er det ikke usannsynlig at informantene har hatt mindre med kapellanen å gjøre enn de andre. Et raskt søk på nettsiden viser at soknepresten har hatt flere gudstjenester i 2018 enn kapellanen. Dessuten hadde kapellanen en lengre permisjon fra jobben for et par år siden, og i motsetning til de to andre bor hun ikke i soknet.¹⁷⁵ Kapellanen kan også ha andre styrker enn selve gudstjenestearbeidet, og rett og slett ikke være så flink som de to andre på den biten uten at det har noe med kjønn å gjøre. Datagrunnlaget er uansett for tynt til å kunne sammenligne hvordan de forholder seg til kvinnelige og mannlige prester når det bare er én kvinnelig prest i menigheten.

Prestens mannlige etos

Ingen av informantene mener prestens kjønn har noe å si, men resultatene gir likevel grunn til å spørre: Kan det tenkes at en del menn trenger at det er en mannlig leder man kan se opp til for

¹⁷³ Ekenstam, "Kroppen, viljan & skræcken för att falla." 44f

¹⁷⁴ Prestjan, "En korsfäst främling på jorden?." 163

¹⁷⁵ Opplysning gitt i mailkorrespondanse mellom undertegnede og ungdomspresten.

å rettferdiggjøre et engasjement i kirken ovenfor seg selv? Jeg mener de to mannlige prestene har klart å etablere et mannlige etos.

Slik jeg leser Gaarden nedtoner hun prestens autoritet og fremhever det mer egalitære som positivt.¹⁷⁶ Davis mener på sin side at mennene etterspør sterke og mannlige ledere som man kan se opp til.¹⁷⁷ Mitt materiale gir støtte til begge disse posisjonene, som nok ikke må sees på som direkte motsetninger. Det er mulig å framstå jordnær og oppnå en resiprok relasjon, samtidig som man viser seg som en sterk og trygg leder, noe konfirmantfedrenes erfaringer tilsier. Den som tydeligst uttrykker dette er nok Lasse som snakker om sitt kameratforhold til soknepresten, det trygge ved å sende sønnen sin på ungdomsklubben og at han krevde ovenfor familien at soknepresten skulle forrette begravelsen til hans avdøde far.

Som vi har sett kan en mann som ikke lever opp til normene i en homososial gruppe menn oppleve sanksjoner eller utestenging og defineres som umannlig. I motsatt tilfelle, når en mann er en man ser opp til og beundrer, vil man forsøke å etablere fellesskap med ham.

Geir trekker frem de mannlige prestenes sportslighet. I denne kulturen, hvor ishockey synes å være viktig, kan det være med å gi prestene en viss mannlighet, eller i det minste forhindre et stempel som umannlig. På samme måte så man hvordan en prest i Prestjans studie forsøkte seg på jordbruksdrift for å vinne tillit blant mennene i bygda.¹⁷⁸ Prestenes etos bygges ikke bare i gudstjenesten men også utenfor menighetslivet.

En i kontaktpersonene i menighetsstaben sier, da jeg fortalte om mine funn, at prestene i menigheten er skikkelige *mannemenn* som bygger eget hus og er glad i idrett.¹⁷⁹ Ingen av informantenes utsagn bekrefter det som Yocum beskriver i sin studie at prestene er feminine,¹⁸⁰ noe som ikke vil være vel ansett blant en homososial gruppe menn. Det virker heller som at de mannlige prestene er *menn blant andre menn* og noen man kan se opp til. Kanskje er det noe av grunnen til at konfirmantfedrene har en så positiv erfaring av det å komme til gudstjeneste.

¹⁷⁶ Gaarden, *Prædikenen som det tredje rum*. 69ff

¹⁷⁷ Davis, "Men and the Church." 48f; 53

¹⁷⁸ Prestjan, "En korsfäst främling på jorden?." 161

¹⁷⁹ Opplysning gitt i samtale med en i menighetsstaben

¹⁸⁰ Yocum, "Involving Men in the Church." 68f

5.2.3 Forbehold ved bruk av maskulinitetsteori

I diskusjonsdelen har mange av funnene blitt plassert inn i rammen av teori om homososialitet. En fare med å benytte seg av maskulinitetsteori i denne sammenhengen er at konfirmantfedrene kan bli redusert til å kun være menn. Man må være forsiktig med å forstå komplekse sosiale samspill og menneskers handlingsmønster ut fra bare et par begrep og teorier. Dessuten er de også preget av sine verdier og holdninger og erfaringer. Selv om funnene i denne studien i stor grad har blitt diskutert med maskulinitetsteori, utelukker ikke denne studien at også kvinner i menigheten kan ha sammenfallende erfaringer.

Dersom homososialitet kan brukes om kjønnstilhørighet, kan det nok også brukes om klassetilhørighet og etnisk, yrkesmessig og religiøs tilhørighet. Som vi har sett vil homososial atferd forsterkes hvis kravene som stilles er vanskelig å leve opp til. Det er nærliggende å anta at det for mange vil være andre homososiale fellesskap som stiller strengere krav til atferd og sjargong enn den kjønnsmessige tilhørigheten.

Likevel er kjønn en viktig del av menneskers identitet og preger hvilke valg man tar, kanskje vil man preges enda sterkere i et samfunn hvor klasse- og familietilhørighet ikke har like mye å si for ens identitet. Man ser en forskjell på hvordan kvinner og menn velger når det gjelder gudstjenestedeltakelse, og derfor er det relevant å se på maskulinitetsperspektivet i dette.

6 Konklusjon

Hva kan man konkludere med av denne studien? Hva er mitt bidrag til det praktisk-teologiske forskningsfeltet? Prosjektet søkte å besvare dette forskningsspørsmålet:

Hvordan kan menns lave kirkedeltakelse forstås i lys av konfirmantfedres erfaringer med kirken og maskulinitetsteori?

Konfirmantfedrene er i det hele tatt meget fornøyd med kirken slik den har fremstått den siste tiden. De har blitt positivt overrasket over prestene og at det ikke var så kjedelig som de hadde forventet.

I tråd med flere andre studier viser også mitt materiale at presten har stor betydning for erfaringen til kirkegjengerne. Det unike med mitt materiale er at det kun er menn som er intervjuet, men det er ingen merkbare avvik fra de andre studiene som ble presentert. Et interessant funn er dog at konfirmantfedrene i denne studien merker seg de mannlige prestene mer enn den kvinnelige. Man må her ta forbehold om at dette er en liten studie med få informanter og få prester, dermed kan man ikke uten videre konkludere at menn ønsker mannlige prester. Dette er et felt som det er verdt å utforske mer.

For informantene er en positiv erfaring sterkt knyttet til det at det ikke oppleves kjedelig. Gudstjenesten er ikke kjedelig for konfirmantfedrene dersom de ser at presten og andre aktører viser et sterkt *engasjement* og gudstjenesten inviterer til *delaktighet*. Mennene setter pris på at kirken er fremoverrettet og *vil noe*, og at man kan få bidra.

Jeg analyserte mange av funnene innenfor rammen av de to maskulinitetsteoretiske begrepene *frykten for å miste kontroll* og *homososialitet*.. Det å sette kirkedeltakelse i sammenheng er interessant fordi man kombinerer to fagtradisjoner på en ny måte. Samtidig er maskulinitetsteori en måte å se på kjønnspektivet uten å sammenligne kvinner og menn. Vi så at informantene ikke forbinder det å gå i kirken med å være spesielt mannlige.

I lys av mitt materiale vil jeg si at konfirmantfedrene trenger at kirken blir gjort *akseptabel*. De opplever et behov for å erfare at de ikke mister kontrollen, at de kan rasjonelt forsvare troen, at de vet hvorfor man gjør det man gjør, at man kan salmene og at kirken utviser en viss kontroll gjennom frimodighet, støtte i vanskelige tider og tydelighet. Det virker også viktig at det

oppleves akseptabelt blant andre menn å være aktivt med i gudstjeneste- og menighetsliv, gjennom at man får fellesskap med menn i kirken eller at man deltar i aktiviteter som oppleves mer akseptable for dem selv og andre menn. I lys av homososialitet kan det se ut som om noe av konfirmantfedrenes aksept for kirken er at prestene sees på som menn blant andre menn som man også kan se opp til.

Det overrasket meg at prestens fremtoning var en så stor del av konfirmantfedrenes erfaringer og at de sitter igjen med så positivt inntrykk som de gjorde. Jeg hadde nok også forventet at de skulle ha sterkere meninger om hva som foregår i kirken enn det de hadde.

Min studie bidrar til det praktisk-teologiske forskningsfeltet med en større innsikt i hvordan konfirmantfedre forhandler mannlighet med gudstjeneste- og menighetsliv. Samtidig er ikke dette en studie som sammenligner menn og kvinner, og dermed kunne et neste skritt være å gjøre sammenligningsstudier. Det kunne også være interessant å se nærmere på om prestens kjønn har betydning for kvinner og menns erfaringer. Jeg tror denne studien vekker gjenklang også i andre sammenhenger, samtidig er dette et felt som trenger mer forskning for å komme fram til med generelle svar.

7 Litteratur

- Blaschke, Olaf. "Fältmarkalk Jesus Kristus – Religiös remaskulinisering i tyskland." I *Kristen manlighet*, redigert av Yvonne Maria Werner, 23-50. Lund: Nordic Academic Press, 2008.
- Bryman, Alan. *Social Research Methods*. 4th utg. utg. Oxford: Oxford University Press, 2012.
- Bøe, Bård. "Gjør Kirken Macho." *Vårt Land*, 6. august 2015, 14-19.
- Culbertson, Philip. "Christian Men's Movements." I *International Encyclopedia of Men and Masculinities*, redigert av Michael; Gardiner Flood, Judith Kegan; Pease, Bob; Pringle, Keith, 65-67. New York & Oxon: Routledge 2007.
- Davis, Woody L. "Men and the Church: What Keeps Them out and What Brings Them In." *Journal of the Academy for Evangelism I Theological Education* 3 (1987): 46-61.
- de Vaus, David A. "The Impact of Children on Sex Related Differences I Church Attendance." *Sociological Analysis* 43, no. 2 (1982): 145-54.
- . "Workforce Participation and Sex Differences in Church Attendance." *Review of Religious Research* 25, no. 3 (1984): 247-56.
- Dingstad, Andreas. "Den feminine kirken." *Vårt land*, 15. oktober 2015, 20-21.
- Ekenstam, Claes. "The History and Future of Studies on Men and Masculinity: Some Theoretical Reflections." *NORMA* 1, no. 01 (2006): 6-23.
- . "Klämda män: Föreställningar om manlighet & omanlighet i det samtidiga Norden." I *Män i rörelse - jämställdhet, förändring och social innovation I Norden*, redigert av Øystein Gullvåg Holter, 173-224. Riga: Gidlunds förlag, 2007.
- . "Kroppen, viljan & skræcken för att falla: Ur den manliga självbehärskningens historia." I *Rädd att falla - studier i manlighet*, redigert av Claes Ekenstam, 26-49. Södertälje: Gidlunds förlag, 1998.
- . "Män, manlighet och omanlighet i historien." I *Män i nordens : manlighet och modernitet 1840-1940*, redigert av Jørgen Lorentzen and Claes Ekenstam, 13-47. Hedemora: Gidlund, 2006.
- Furseth, Inger. "Et religiøst landskap i endring." I *Religionens tilbakekomst i offentligheten? - religion, politikk, medier, stat og sivilsamfunn i norge siden 1980-Tallet*, redigert av Inger Furseth, 69-104. Oslo: Universitetsforlaget, 2015.
- Furseth, Inger; Repstad, Pål. *Innføring i religionssosiologi*. Oslo: Universitetsforlaget, 2003.
- Fylling, Hilde. *Hellige ord i vanlige Liv : En studie av kirkegjengerens vurdering av prekener*. Praktisk Kirkelig Årbok. Vol. 2015, Tromsø: Kirkelig utdanningscenter nord, 2015.
- Gaarden, Marianne. *Prædiken som det tredje rum*. Frederiksberg: Anis, 2015.
- Holgersson, Charlotte. "Homosociality as a Gendered Process." *NORMA* 1, no. 01 (2006): 24-41.
- "Hvorfor jobber menn mest frivillig." CORE - Senter for likestillingsforskning, <https://www.samfunnsforskning.no/core/aktuelt/nyheter/hvorfor-jobber-menn-mest-frivillig.html>.

- Johnsen, Elisabeth Tveito. *Gudstjenester Med Konfirmanter: En Praktisk-Teologisk Dybdestudie Med Teoretisk Bredde*. Prismet Bok. Vol. 12, Oslo: IKO-forl., 2017.
- Kaufman, Tone Stangeland, and menighetsfakultet Det Teologiske. "A New Old Spirituality? : A Qualitative Study of Clergy Spirituality in the Church of Norway." MF Norwegian School of Theology, 2011.
- Kaufman, Tone Stangeland; Felter, Kirsten Donskov; Gaarden, Marianne. "Person Og Prestetjeneste: Persondimensjonens Betydning for Prestens Profesjonsutøvelse." *Tidsskrift for praktisk teologi* 2 (2016): 45-57.
- Kimmel, Michael S. *Manhood in America: A Cultural History*. 2. utg. New York: Oxford University Press, 2006.
- Langeland, Fredrik. "Maskulinitetens refleksive nostalgi i Tv 2 Zebras Manshow." *Tidsskrift for kjønnsforskning* 35, no. 04 (2011): 275-92
- Lorentzen, Jørgen. "Forskning på menn og maskuliniteter." I *Kjønnsforskning : En grunnbok*, redigert av Jørgen Lorentzen and Wencke Mühleisen, 121-35. Oslo: Universitetsforl., 2006.
- . "Masculinities, Power and Change." *NORMA* 6, no. 02 (2011): 110-23
- Lummis, Adair T. . "A Research Note: Real Men and Church Participation." *Review of Religious Research* 45, no. 4 (2004): 404-14.
- Lundby, Knut; Gresaker, Ann Kristin. "Religion i mediene - omstridt og oversett." I *Religionens Tilbakekomst i offentligheten? - religion, politikk, medier, stat og sivilsamfunn i Norge siden 1980-Tallet*, redigert av Inger Furseth, 69-104. Oslo: Universitetsforlaget, 2015.
- Lüchau, Peter. "Danskernes gudstro siden 1940'erne – sekularisering eller individualisering?". I *Gudstro I Danmark*, redigert av Morten Thomsen; Iversen Højsgaard, Hans Raus, 31-58. København: Forlaget Anis, 2005.
- Morland, Kjell Arne. *Å forkynne Guds Storverk: Retorikk for kristen forkynnelse og bibelbruk*. Kirkeforum. Oslo: Verbum, 2007.
- Olsen, Harald. "Fra Lærepreken til lysglobe - ny spiritualitet i statskirkelige menigheter på sørlandet." I *Mykere kristendom? - sørlandsreligion i endring*, redigert av Pål; Henriksen Repstad, Jan-Olav, 121-34. Bergen: Fagbokforlaget, 2005.
- Postholm, May Britt. *Kvalitativ metode - en innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier*. 2. utg. Oslo: Universitetsforlaget, 2010.
- Prestjan, Anna. "En korsfäst främling på jorden? Prästmanlighet som problem." I *Kristen manlighet: ideal och verklighet 1830-1940*, redigert av Yvonne Maria Werner, 161-90. Lund: Nordic Academic Press, 2008.
- Repstad, Pål. "Fra ordet alene til sanslig populærkultur?". I *Fra forsakelse til feelgood*, redigert av Irene; Balsnes Trysnes, Anne Haugland; Repstad, Pål, 11-40. Oslo: Cappelen Damm akademisk, 2013.
- . *Mellom nærhet og distanse : kvalitative metoder i samfunnsfag*. 4. rev. utg. Oslo: Universitetsforlaget, 2007.
- Ryen, Anne. *Det kvalitative intervjuet - fra vitenskapsteori til feltarbeid*. Bergen: Fagbokforlaget, 2002.

Tjelle, Kristin Fjelde. "Missionary Masculinity : The Case of the Norwegian Lutheran Missionaries to the Zulus, 1870-1930." Misjonshøgskolens forl., 2011.

"To av tre opplever gudstjenesten som inkluderende." Den norske kirke - Borg bispedømme, <https://kirken.no/nb-NO/bispedommer/borg-bispedomme/aktuelt1/to-av-tre-opplever-gudstjenesten-som-inkluderende/>.

Werner, Yvonne Maria. *Kristen manlighet: ideal och verklighet 1830-1940*. Lund: Nordic Academic Press, 2008.

Yocum, Dennis Edward. "Involving Men I the Church." Asbury Theological Seminary, 1997.

Økland, Marius. "Jeg er veldig fan av nn, han er kjempeflink." Det teologiske menighetsfakultetet, 2016.

8 Vedlegg

8.1 Vedlegg 1, Intervjuguide

Intervjuguide

Temaet for denne studien er kjønnsfordeling i kirken og hvordan kirken oppleves for menn. Formålet med intervjuene er å komme nærmere svaret på hvorfor færre menn enn kvinner deltar på gudstjenesten og er en del av menighetens fellesskap. Internasjonal og nasjonal statistikk viser at kirker har overvekt av kvinner når det gjelder deltakelse. I andre religioner ser man ikke den samme tendensen.

Intervjuene gjennomføres ved en samtale på praktisk egnet sted over 30-90 minutter. Det vil bli gjort lydopptak som vil bli delvis transkribert i ettertid. Svarene vil bli anonymisert og lydopptakene oppbevart på et sikkert sted. Svarene vil ligge til grunn for en videre analyse og en mulig sammenligning med andre teorier på temaet.

Åpning

- Rettslige opplysninger om taushetsplikt o.l.
- Åpen samtale
- Klargjøring av forventning

Spørsmål

Spørsmålene her er kun til hjelp. Målet er en naturlig samtale der informanten får male sitt bilde av virkeligheten. Spørsmålene som stilles er åpne spørsmål, og mer ledende spørsmål kan stilles i forlengelse av dem.

1. Hva slags opplevelse sitter informanten med av kirken?
 - Hva vil du si er din oppfatning av kirken?
 - Hvis du tenker på ditt siste kirkebesøk, hvordan opplevdes det?
 - Hvordan ville du beskrevet det som foregår der?
 - Hvordan opplever du det spirituelle uttrykket?
 - Hvordan opplever du musikken, liturgien, preken og det sosiale?(Fire ulike spørsmål. Ble lagt til etter første intervju)
 - Hva slags bilde har du fått av Jesus?

- Hva er en god opplevelse? (Spørsmål lagt til etter første intervju)
 - Hvordan oppfatter du presten? (Spørsmål lagt til etter første intervju)
2. Hva slags tilhørighet opplever informanten til kirken?
- Hva slags fellesskap er kirken?
 - Hvilken plass har kirken i ditt liv?
 - Hva er dine barrierer for å tro? (Spørsmål lagt til etter første intervju)
 - Er kirken først og fremst et sted for å motta eller et sted for å gi av det du har? (Spørsmål lagt til etter første intervju)
3. Kjønnsspesifikke spørsmål
- Hvis man tenker på kirke og kjønn, hva tenker du da?
 - Hva er maskulinitet? (Spørsmål lagt til etter første intervju)
 - Hvorfor tror du det er det færre menn enn kvinner i kirken?
 - Hva kunne kirken gjort for å appellere mer til menn?
 - Hvordan forholder du deg til prestens kjønn?
 - Fordeling av roller i familien?

Det er her lagt til flere spørsmål etter første intervju. Disse ble også stilt der og tatt med i intervjuguiden på grunn av at de virket viktige.

Vil du delta i forskningsprosjektet

” Menn i kirken ”?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å årsakene til at det er færre menn enn kvinner som er aktive i kirken. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Denne oppgaven er en masteroppgave ved MF Vitenskapelig høyskole. Undersøkelser har de siste årene vist at det er betydelig færre menn enn kvinner som går regelmessig til gudstjeneste. Hva er grunnen til dette? Hva opplever menn når de kommer til kirken? Jeg ønsker å gjøre en kvalitativ studie med intervju av 8-10 menn som ikke går regelmessig på gudstjeneste, men som er medlem i Den norske kirke og har blitt eksponert en del for kirken den senere tiden.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

MF Vitenskapelig høyskole er ansvarlig for prosjektet.

[NAVN] menighet i Den norske kirke i [NAVN] kommune har valgt å samarbeide med undertegnede på studien.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du får spørsmål om å delta fordi du dette året eller forrige år er far eller mannlig foresatt for en av konfirmentene i [NAVN] menighet i [NAVN] kommune. [NAVN] menighet har bidratt med kontaktinformasjon.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det at du deltar på et intervju på 45-60 min hvor jeg vil stille spørsmål om din opplevelse av kirken. Spørsmålene dreier seg rundt din opplevelse

av å gå i kirken, hvilken tilhørighet du opplever og hva du tror er grunnen til at det er færre menn enn kvinner i kirken. Jeg kommer til å lydopptak av samtalen.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg. [NAVN] menighet vil ikke få tilgang til det du måtte fortelle i denne samtalen foruten et eksemplar av den ferdige masteroppgaven som er anonymisert.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrevet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Det er kun undertegnede og veileder som vil ha tilgang til lydopptakene

Ved publikasjon av prosjektet vil det ikke fremgå hvilken menighet som det er innhentet informanter fra, og deltakerne vil ikke kunne gjenkjennes i publikasjonen

Navnet og kontaktopplysningene vil jeg erstatte med en kode som lagres på en egen navneliste adskilt fra øvrige data.

Opplysningene vil lagres innelåst og separat.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes 6. Januar 2019. Personopplysningene vil da slettes.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,

å få rettet personopplysninger om deg,

få slettet personopplysninger om deg,

få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og

å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra MF Vitenskapelig høyskole har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med: MF Vitenskapelig høyskole ved Student [NAVN] og veileder Tone S. Kaufman, tkaufman@mf.no - tlf: 98 82 40 80 (sett inn navn og kontaktopplysninger til prosjektansvarlig).

I studentprosjekt må kontaktopplysninger til veileder/prosjektansvarlig fremgå, ikke kun student

Vårt personvernombud: personvern@mf.no

NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personvernombudet@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Tone S. Kaufman
Prosjektansvarlig
(Forsker/veileder)

[NAVN]
Student